2.

DE MORIBUS PHILOSOPHORUM DIALOGUS.

JENÆ,
Sumtibus Io. BIELCKII, Bibliop.
CIↃ IↃC XCV.

PERILLUSTRIBUS ATQUE EXCELLENTISSIMIS DOMINIS

JOHANNI FRIDERICO DE RHEZ,

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI ELECTORIS BRANDENBURGICI CONSILIARIO STATUS INTIMO

ET

DANIELI LUDOLPHO DE DANCKELMANN,

EJUSDEM POTENTISSIMI ELECTORIS BRANDENBURGICI CONSILIARIO STATUS INTIMO ET BELLICARUM RERUM COMMISSARIO GENERALI,

ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ CURATORIBUS SUPREMIS,

DOMINIS ET PATRONIS MEIS SUBMISSE COLENDIS

D. D. D.

J. F. B.

PERILLUSTRES DOMINI, PATRONI MAXIMI,

PAbent bonæ ingenuæque artes, nullo non tempore, fautores ac vindices, quorum solertiæ non minus ac propitio fauori, quod vitam spiritumque trahant, barbariemque horridam & incultam, exuere possint, cunctaque denique ornamenta sua & incrementa, imputant. Tum vero maxime velut signum ad

bene ſperandum illis tollitur, cum rebus præeſſe, gentiumque diſpenſare fata vident viros, qui animos ſapientiæ præceptis præmunitos, nec tinctos leuiter, ſed plane imbutos honeſtiſſimis diſciplinis, ad publicæ rei adminiſtrationem adferunt. Hoc autem quam ſalutare omnibus ſit, nunquam æque ac noſtra ætate, patuit. Quod enim auguſtiſſimum noſtrum bonæ mentis ſacrarium, feliciſſimis auſpiciis, inter bellicos tumultus, armorumque ſtrepitus excitatum ſit, quod indies magis magisque efflorеſcat, aliisque ſubinde & nouis ornamentis augeatur, id vero ejusmodi eſt, ut quantum & VOBIS, MAECENATES SUMMI, literæ Muſæ-

Musæque debeant, nemo ignorare possit. Vestrum, PERILLUSTRES DOMINI, fauorem singularem & incredibilem, Vestram beneuolentiam & fidem, indies experitur sanctissima hæcce artium liberalium sedes, quin Vestra, quoties sua secum reputat fata, non potest non, sacro quodam gaudio perfusa, attonitaque, mirari & deprædicare in se merita. Non ergo quenquã ex omnibus iis, qui virtuti operantur, literarumque nobiscum sacra colunt, adeo omnis erga literas affectus expertem fore credo, ut VESTROS, pro illarum incrementis labores, curasque, quæ VOS circumstant, grauissimas utique maximasque, intelli-

gens

ligens, non ſtatim ſe ſuaque ſtudia VOBIS conſecrare & deuouere paratus ſit. Me vero non tantum cõmunis Veſter erga florentiſſimum hocce doctrinæ omnis domicilium, affectus, ſed & præcipuus ille, quo me nihil ejusmodi promerentem, proſequuti hactenus eſtis, ut idem ſactitem, aut ſi quid aliud ad animum gratum deuotumque teſtandum, ad ſignificandam obſeruantiam, excogitauit unquam pietas, prompte ſubeam, adducit atque impellit. Poſitum in more eſt hominibus umbraticam vitam ſectantibus, interque tacitos Muſarum receſſus deliteſcentibus, cum alia ratio, magna, quibus ornantur, beneficia penſandi, illis

non

non ſuppetit, monumento quodam in omnẽ poſteritatem famã memoriamque bene de ſe meritorum prolaturo, quæ contraxerunt, expungere nomina. Hunc morem & ego jampridẽ coluiſſem, niſi meæ mihi probe conſcius tenuitatis, nihil temere a me proficiſci poſſe, quod caliginem noctemque, fœtibus inteliciſſimis mediocrium ingeniorum, imminentẽ, effugere poſſit, credidiſſem. Sed ingrati tamen animi crimen omni tempore adeo fœdum mihi viſum fuit, ut jubente hoc inſuper pietate, admonentibus & concitantibus aliorum exemplis, id tandem exequi mecum decernerem, quod jam pridem mearum fuerat partium, ſatius eſ-

ſe

se ducens, leue, quam nullum meæ erga VOS obseruantiæ, documentum extare. VESTRIS ergo NOMINIBUS INCLUTIS SPLENDIDISSIMISQUE, huncce Dialogum, nullo quidem doctrinæ apparatu, nulla elegantia, conspicuum, submissi tamen cultus, quo VOS veneror, perennem testem, VOBIS sacrum deuotumque esse jubeo. Valete SUMMI VIRI & feliciter agite. Halæ Magdeburgicæ, Kalend: Octobr. cIↃ IↃC XCV.

Q. D. B. V.

VIx natale salutauerat solum Florinus, ex Italia domum redux, cum statim ad me adiret, mearum rerum conditionem exploraturus, tum & expositurus de iis, quæ nobilissimam Europæ partem peragrando, acceperat. Ingenti enim me teneri desiderio, eruditorum hominum, quibus & exteræ ornantur nationes, fata, labores, molimina, cognoscendi, jampridem intellexerat. Post mutuos amplexus, variasque amoris significationes, quæ frequentius in primo congressu, cum illos, quibuscum necessitu-

dines nobis intercedunt, a propitiis fatis patriæ redditos, coram intuemur, edi ſolent, conſidere juſſus, quæ primum in memoriam incurrebant, referebat. Avidis excipiebam auribus, ut pronæ admodum ſunt ad res nouas mentes mortalium, quæ de ſtatu Italiæ, de ſplendore urbium, de incolarum moribus, diſerte narrabat, mox confirmans, quæ & alii tradiderunt, aut literarum monumentis reliquerunt conſignata, mox refellens arguensque, quæ perperam ab aliis prodita ſunt & aſſerta. Hinc virorum literarum gloria incluto-rum injecit mentionem. De Noriſio cumprimis, Magliabecchio, Ciampino, aliisque, quorum per omnium ora fama volitat, quosve ceu doctrinæ elegantioris & reconditæ ſummos Antiſtites, &

Ita-

Italia, & orbis eruditus uniuerſus, quacunque patet, ſuſpicit & veneratur, multus ſermo fuit. Nec temperare mihi poteram, quo minus de Romano Pontifice, de purpuratis quibus ſtipatur, Patribus, ceterisque viris, munere & natalibus illuſtribus, quibus Roma ſedem præbet, præſertim vero de monumentis elegantiſſimis, doctorum virorum ope & immenſis ſumptibus e tenebris erutis, antiquitatis & Romanæ gloriæ, locupletibus teſtibus, multa exquirerem & percontarer. Sed rumpebat hoſce ſermones aduentus Seueri, mihi pariter ac Florino, amicisſimi viri. Hic ſalute data inuicem reddita que, verbis quam humaniſſimis Florino gratulabatur, quod ſuperatis tot periculis, quibuscum conflictandum eſt illis,

qui animum oculosque curiosos per exteras regiones & urbes circumferunt, tot laboribus exantlatis, saluus incolumisque, ad patrios lares suosque rediisset penates. Florinus, postquam pari humanitate gratias egerat, in hæc erupit verba Seuerus: Multos quidem, mi Florine, insigni cupiditate te visendi, tecumque colloquendi, flagrare, nullus dubito. Erunt, qui publicarum rerum statum, qui Principum mores, a te edoceri cupient. Erunt, qui te indice, virorum literis & eruditione præstantium, cognoscere nomina, satagent. Quibusdam etiam volupe erit, quæ est nostrorum hominum peruersitas, ex te scisciari, excogitauerintne Itali nouum voluptatum genus, ut habeant, quod imitentur Germani. Ego quidem, si

vel

vel maxime vanis ejusmodi & ludicris delectarer rebus, religioni mihi tamen ducerem, talia a te exquirere, cum mores tui integri profecto & honesti, jampridem mihi innotuerint. Hinc & ea saltem te curasse arbitror, quæ usui esse possunt in vita humana, & in utraque fortuna præsidio, aut delectationem honestam, quæ sola ex literis capitur, afferunt. Si tamen fas est, ut & ego de quibusdam quæ scire aveo, a te certior reddar, ut, quænam religionis hodie in Italia sit facies, aut etiam si quid super capitibus quibusdam cœlestis doctrinæ ibi disputatum sit, exponas, etiam atque etiam rogo. Tum vero Florinus, nihil unquam solennius mihi fuit, inquiebat, quam ut haud perfunctorie in exterorum de Numine rebusque sacris sen-

ſum inquirerem. Sed de Italis, quid dicere poſſum, mi Seuere, quod non jampridem cognitum tibi fuerit & exploratum? Ore quidem omnes eam profitentur doctrinam, quam Romanus Pontifex illis præſcripſit. Qui enim Molinoſi ſtudent partibus, pauci admodum ſunt, & ſuppliciorum metu hinc inde delitescunt. Nullas autem, aut non admodum diuturnas de cœleſtis doctrinæ capitibus in Italia eſſe lites, quid mirum? Si quis enim talia proferat, quæ non proferri Romani Præſulis intereſt, intereſt autem ejus omnes ejusmodi contentiones procul faceſſere, hic ſuo exemplo mox docebit alios, ne impune tale quid patrari poſſe, ſibi perſuadeant. Sed vero & utinam Itali ad diſciplinæ ſuæ præſcriptum, ſuos componerent

rent mores ! & aliquam ſaltem cœtus Chriſto Seruatori conſecrati, ſpeciem, apud eos deprehendere liceret. Nunc vero erupit in æuum omne nefas, vitiis ſceleribusque nec finis nec modus ponitur. Jurares profecto, plerosque nullo unquam Numinis ſenſu imbutos fuiſſe, adeo improbus furor omnes vexat. Sane quoties hæc mecum perpendi, perpendi autem ſæpius, toties patriæ noſtræ deprædicaui felicitatem, quippe quæ non tantum purioris doctrinæ luce, eſt colluſtrata, ſed in qua moribus quoque utut non undiquaque innocentiſſimis, integerrimisque, honeſtioribus tamen ſanioribusque, quam in Italia vivitur. Utique ita eſt, regerebat Seuerus, præſto nobis ſunt diuini fauoris argumen-

ta uberrima, si expendamus nobiscum miseram illorum sortem, qui in regnis prouinciisque, quibus Romanæ superstitionis densissima incumbit caligo, degunt. Sed in eo quidem decipi te arbitror, quod pace tua dixerim, quod mores nostros meliores sanctioresque Italorum moribus esse, putas. Profligati adeo sunt & perditi, ut an pejores esse possint, dubitem. Periit jus, integritas, fides, & qui semel dimissus, nunquam redit in gratiam pudor. Nullum scelus exemplo caret: nec vacat cuiquam vetus odisse crimen, cum quotidie oriatur nouum. Immedicabile vero istud malum merito dixeris, qvod cum quotidie vocibus saluberrimis virorum cordatiorum, ad virtutem & probitatem nos exhortantium, sacratæ

Numini personent ædes, vix tamen unus & alter reperiatur, qui exuere pravos mores, disciplinæque sanctiori se submittere velit. Non istud quidem adeo abnuo, reponebat Florinus, quandoquidem Iliados intra muros peccari & extra, ipsa nos doceat experientia. Vix tamen fieri posse crediderim, ut omni adeo probitati & pudori nuntium mittant nostri homines, cum, qui ad rectiora illos ducant suis adhortationibus, nunquam desint. Non sane desunt, inquiebat, Severus: sed hi ipsi qui hominum emendant mores, qui corrigunt, qui improbos suis increpationibus ad saniorem mentem reuocare allaborant, hi ipsi, inquam, dum suos ad eam legem prius componere renuunt mores, ad quam aliorum vitam exigunt,

ecquid mirum quod nihil proficiant, quod in cassum laborent? Utique & nostram ætatem multos ferre, qui, ut Saluiani verbis dicam, religionem vestibus fimulant, qui fidem cingulo adserunt, qui sanctitatem pallio mentiuntur, interim vitam in lustris atque popinis agunt, neminem fugit. Jam vero ea est mortalium indoles, ut rideant, si ad bonam frugem melioremque vitam, se excitari videant ab eo, qui sua nondum vitia exuit deposuitque. Quis non crederet perpetuam histrioniam exercere ejusmodi homines, qui inducere alios volunt, ut quid faciant, quod facere ipsi recusant. Hinc, si dicendum quod res est, omnis malorum cohors, quæ mortalibus incumbit, prouenit. Hæc & alia indignabundus conque-

re-

rebatur Seuerus. Tum vero & ego, ſilentium rumpens: & cauſis grauiſſimis Te adduci mi Severe ad querulas ejusmodi voces fundendas, & omnis mali fontem recte te aperuiſſe, haudquaquam inficior. Putasne autem inſolens quid illud eſſe aut inuſitatum, ut leges, quas præſcribunt aliis, omnium primum migrent ipſi qui tulerunt? Quis præclarius de juſtitia præcipit, quam periti juris? quis accuratius hæc definire nouit? aut magis diſerte explicare, quam ſibi plane non conſulant, qui æquitatem juſtitiamque habent inſuper? aſt, quotusquisque eſt, qui non divinas humanasque conculcet pedibus leges, quoties aut ambitio, aut præſens lucri ſpes, aut turpis hoc jubeat voluptas? De Medicis nihil adderem, niſi jam

in triuiis nota res esset, nullos homines tuendæ valetudinis rationem habere minus, quam hosce Æsculapii filios. Ne vero in Philosophos mitiorem me latorum sententiam putetis, plerosque horum, mortalium omnium mendaciſſimos esse, asserere non dubito. Scholas & Musarum sanctiores sedes mecum perlustrate, & rem ita ut dixi, sese habere, deprehendetis. Ecquis enim Philosophorum est, qui de Ethicæ disciplinæ indole dum exponit, non accurate admodum demonstret, practicæ philosophiæ hanc esse haud ignobilem partem, adeoque non bene munere suo hic fungi, qui doctrinam morum mente memoriaque fuerit complexus: plus requiri: opere ipso demonstrandum esse, quantum quisque in

hac arte profecerit. Sique nulla alia ad hoc probandum ſuppetat ratio, mox ad Ariſtotelem prouocant, mox Platonem in ſubſidium vocant, aut in Stoicorum porticum auditores deducunt. Quin ſi quis ſecus ſentiat, hunc ad crucem atque triremes damnant. Hæc omnia ubi egregie admodum ediſſeruere, nemo eſt, qui auditoribus præeat exemplum, qui ſuis moribus comprobet atque euincat, honeſtati unice atque virtuti, eſſe litandum. Non felicius res geritur, cum ad partes ſingulas deſcendunt. Etenim de ſummo, ut vocant, bono, quoties ſermo inſtituitur, quam magnifice ibi verba fiunt! Jurares iſtos homines jam corporis vinculis exolutos, inter cœleſtes verſari genios, quos rerum,

rum, quæ mortales delectant, nulla unquam tangit cura. Adeo præclare, non in voluptate, non in honoribus, non in diuitiis, ſed unica virtute illud quærendum eſſe, evincunt. Et ſane præclare ſentirent, ſi re ipſa comprobarent, hanc animo ſuo ſedere ſententiam. Sed hic videas eos ipſos, qui tam ſtrenue honores omnes ut inſtabiles, ut caducas vanasque res, & fortunæ volubilis cito tranſitura munera depinxere, mox ad adulationem plus quam ſeruilem deſcendere, aut per Principum aulas, per Procerum diſcurrere ædes, ſi vel minima illis affulgeat ſpes, majores amplioresque honorum & dignitatum titulos conſequendi. Alios contra diuitias tam ſtrenue declamare audias, ut crederes, iſtos vel Crœſi opes pro-

projecturos prius esse, quam vel latum a virtutis tramite dimoveri possint, unguem: audias sine fine & ingenti clamore ingeminari illud Venusini Vatis: *Non possidentem multa vocaueris recte beatum: rectius occupat nomen beati, qui Deorum muneribus sapienter uti, duramque callet pauperiem pati, pejusque letho flagitium timet:* vel illud Plauti: *odi ego aurum: multa multis suasit perperam.* Hisce autem aliisque egregiis vocibus postquam auditorum compleuit aures sapientiæ consultus, ipse corradendis congerendisque opibus, nec finem nec modũ statuit: quin *nullo fine beatus, comparit opes, gazis inhians, & congesto pauper in auro.* De voluptate autem quid dicam? quis

enim

enim Philoſophorum hanc non execratur? quis non damnat? quis non equis velisque eam fugiendam eſſe monet ſedulo atque inculcat? Num quæſo ullum audiuiſtis qui laudauit voluptatem? Quam non Epicurus, aut potius diſcipuli ejus vapulant, quod voluptatem pro ſummo ultimoque mortalium bono venditaverint. Monſtra hominum, non homines, hosce fuiſſe palam dicunt, in quos ſi Hercules incidiſſet, decimum tertium ſibi obveniſſe laborem exiſtimaſſet. Illos enim, proh nefas! in bruta commutare homines, ſaltem in eandem cum brutis detrudere ſortem. Egregie & hæc & alia diſputant. Diſputationi ubi impoſitus eſt finis, hunc ipſum, qui voluptati omni bellum indixiſſe, eamque odio inexpiabili &

plus-

plusquam Vatiniano prosequi videbatur, hunc inquam ipsum indulgere genio strenue, & omnia voluptatum, quantumvis turpium, consectari genera videas. Hunc *dira subit libido, non placent suetæ dapes, non tecta sani moris, aut vilis cibus.* Eadem agitur fabula, cum coërcere animi perturbationes, easdemque aut evellere, aut si Stoicorum displiceat tristior sententia, temperare rite juuenes docent. Repellendum, inquiunt, in primo limine hostem esse. Quisquis in primo obstitit, hunc tutum atque victorem fuisse. Qui blandiendo dulce nutrit malum, eum sero deinceps recusare ferre, quod subiit, jugum. Addunt, quam cum natura & dignitate hominis pugnet, obsequi affectibus: quam multos dederint præcipites, qui

imponere illis frenum non didicerunt. Et dum ita acute de perturbationum animi indole disputant, & medelã huic malo afferre docent, haud raro cum Medicis illis componendi sunt, qui ægrotis dum assident, leuantque clementer brachium, tangunt venam, manum pectori admouent, & frontis orisque inspiciunt habitum, quam aut fastidiat aut appetat stomachus, diligenter exquirunt, interim de suis, quibus laborant ipsi, longe grauioribus forte morbis, per supinam & intolerandam ignauiam aut incuriam, parum sunt solliciti. Sed piget plura addere. Quorsum enim nihil profuturæ funduntur querelæ! Adeo enim frequens est istud malum, ut ne illa quidem ciuilis doctrinæ pars, quæ decoros hominum mores reddere niti-

titur, illius sit immunis. Plerosque enim qui ad omnem elegantiam & cultum se fingere homines profitentur, adeo agrestes & omnis ruris plenos esse, videmus, ut ipsis quos docere aggrediuntur, juvenibus, ludibrio sint atque contemptui. Sic omni tempore inuenti sunt, & nostra quoque inueniuntur ætate, quibus accini possit illud quod apud Plutarchum legitur: *Tu nõ cessas Crassi instar dives, viuens ut Lucullus, Catoniano more differere.* Hic finem dicendi feceram, cum Florinus subridens, te quidem, inquiebat, tanta libertate de Philosophorum differere moribus miror. Saltem parum hactenus te expendisse credo, quanti pluribus constiterit irritasse Philosophos. Litigiosum, crede mihi, est hominum genus,

gens

gens philoſophica: & cum alios perlibenter reprehendant, ſe tamen reprehendi quam ægerrime ferunt. Fateor tamen, ita ut dixiſti ſe rem habere, & ubique gentium uberrimam ſegetem ejusmodi Philoſophorum efflorescere, quos Seneca Cathedrarios vocauit, quia verbis ſaltem atque in cathedra philoſophantur. Nec quicquam quod a veritate abhorreat, dixiſti, hoc dum attuliſti exemplum, inde euictu-rus, mirum non eſſe, ſi & inter illos, qui ſplendido aut Chriſtianorum aut Theologorum titulo ſuperbiunt, quosdam deprehendere liceat, quorum cum effatis parum conſpirant conſentiuntque mores. Namque & ipſum Athenagoram, ſtrenuum illum fortiſſimumque cœleſtis doctrinæ propugnatorem, jampridem

dem idem factitaſſe memini. *Nemo*, inquit, *Chriſtianus malus eſt, niſi profeſſionem ſimulet. Hoc modo & illos, qui a Philoſophia nomen habent, judicari cernimus*: aut ſi græca mavis, abhorrere enim te ab illorum moribus ſcio, quibus neſcire Græca, in laude ponitur: ἴδεις γὰρ χριςιανὸς πονηρὸς, εἰ μὴ ὑποκρίνεται τὸν λόγον· ἕτω καὶ τὰς ἀπὸ Φιλοσοφίας κρινομένας ὁρῶμεν. Euincere quippe volebat, perperam ad ſupplicia rapi homines ideo quod Chriſtiani appellitentur: ex ratione enim diſciplinæ, cui addicti ſunt, omnes Chriſtianos probos eſſe: aſt ſæpius tamen contingere, ut quidam nominetenus ſaltem ſint Chriſtiani, æque ac Philoſophorum titulo multi ſuperbiant, qui, ſi ex vita & moribus eos metiaris, nihil minus

nus ſunt quam Philoſophi. Opportune illud mones, mi Florine, ſubjiciebat Severus. Namque hinc intelligere licet, non hodie demum aut nudius tertius ortos eſſe ejusmodi homines, qui ſe philoſophos mentiuntur. Jam & olim iſta peſtis orbi incubuit. Luciani hac de re documentum in mentem mihi venit, egregium profecto, ſed cum Græca verba memoria exciderint, Latinis illud referam. Eſt genus hominum, inquit, quod non ita pridem in vita extare cœpit, iners, contentioſum, gloriæ avidum, iracundum, guloſum, ſtultum, faſtuoſum, contumelioſum, & ut Homeri verbis dicam, telluris inutile pondus. Iſti igitur in ſectas diuiſi, ac variis rationum labyrinthis excogitatis, alii ſeſe Stoicos appellant, alii Academicos,

cos, alii Epicureos, alii Peripateticos, aliisque vocabulis his multo magis ridiculis. Deinde, ita pergit, cum illud virtutis nomen venerandum induerint, tum adductis in altum supercilliis, promissaque barba, fucato habitu obambulant, detestandos mores circumferentes, simillimi istis tragœdiarnm actoribus, quibus si personas stolamque illam auro sparsam detraxeris, reliquum est ridiculum, nempe homunculus septẽ denariis ad agonem conductus. Apprime istud ad meam quoque sententiam facit, reponebat Florinus. Namque omni tempore fuisse ejusmodi homines qui vana philosophiæ specie & sibi & aliis imposuerunt, id quidem est, quod sæpius intellexi, sæpius dolui. Sed tamen & propitiis fatis contigit, ut nun-

nunquam deeſſent cordati viri, qui ſapientiæ & virtuti, ita ut par erat, operarentur ignauiamque iſtorum hominum, ſerio execrarentur, acriterque reprehenderent. Pacuuii circumfertur verſus, quem Macedo Philoſophus, vir bonus & ſapiens, ſcribi debere cenſebat, præ foribus omnium templorum: *Ego odi homines ignaua opera, philoſophæ ſententia.* Exiſtimauit quippe, Gellio teſte, nihil fieri poſſe indignius, neque intolerantius, quam qnod homines ignaui & deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes conuerterent, & vitia facundiſſime accuſarent, intercutibus ipſi vitiis madentes. Socrates quoque ipſe ignauis ejusmodi hominibus perpetuum ve-

lut

velut indixit bellum, & Epictetus cumprimis, summus gravissimusque vir, acriter subinde eos redarguit. Ex Favorino se accepisse Gellius testatur, Epictetum dixisse, plerosque istos qui philosophari videntur, philosophos esse hujuscemodi, ἄνευ τῦ πρᾶττειν μέχρι τῦ λέγειν, factis procul, verbis tenus. Jam illud vehementius utique est, quod Arrianus eum dictitare solitum, memoriæ prodidit. Nam cum animaduerteret hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem lingva, ceteraque omnia præterquam animum procurantem, istiusmodi, inquit hominem, cum videret studia quoque & disciplinas philosophiæ contrectare, & physica adire, & meditari dialectica,

multaque id genus theoremata, ſcrutari ſciſcitarique, inclamabat Deum atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat: ἄνθρωπε πῇ βάλλεις; σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἂν γὰρ τὴν οἴησιν αὐτὰ, βαλλῆς, ἀπώλετο· ἦν σαπῇ, ἢ ἄῤῥυν, ἢ ὃ ἂν γένοιτο ἄν, ἢ τι τούτων χεῖρον. Hiſce quippe inſuebat maximus philoſophorum, ut Gellius autumat, literas atque doctrinam philoſophiæ, cum in hominem improbum influxiſſent verti, mutari, corrumpi, & quod ipſe κυνικότερον, urinam fieri, aut ſi quid eſt ſpurcius. Dies mihi prius deficeret, quam dicendi copia, ſi convehere omnia vellem, quæ in hanc ſententiam egregie dicta ſunt a cordatioribus. Antonini tamen non poſſum non meminiſſe, ſummi quidem & incom-

comparabilis viri, qui hiſce hominibus tam vehementer iraſcitur, ut eos etiam *Φύματα καὶ ἀποσήματα* vocet. Adeo nunquam prævaluit iſtud hominum genus, ut nunquam deeſſent, qui intrepidum illis opponerent pectus, ſuoque contra exemplo viam, ad virtutem contendentibus, munirent. Hæc Florinus differebat, plura forte adjecturus, niſi & me quædam allaturum in medium, animadvertiſſet. Poſtquam ergo conticuit, quandoquidem, inquiebam, in hunc ingreſſi eſtis ſermonem, nec moleſtum vobis eſſe credam eundem longius protrahi, non ægre, puto, feretis ſi & quid mihi videatur, expoſuero. Rem gratisſimam nobis facies, inquiebat Severus, nec a munere tuo alienam. Sed paucis, reponebam, quid ſentiam, di-

cam: philoſophandum enim eſſe, ſed paucis, Neoptolemus dixit. Non diſplicuit mihi, fateor, mi Seuere, quæ ediſſeruiſti, & antiquiora ſecula ejusmodi tuliſſe homines, qui ut Taciti verbis utar, ſemper damnantur, ſemper retinentur. Nec abnuo, nullo non fuiſſe tempore, qui illis obuiam irent, ut tu, Florine, comprobaſti. Sed quid? ſi dicerem hoſce ipſos, qui ceteros adeo execrati ſunt, & tam acriter ſunt inſectati omnium fuiſſe peſſimos? Id quidem, inquiebat Florinus, quo pacto fieri poſſit, non intelligo. Neque enim credo te in dubium vocaturum, quæ unanimi conſenſu a viris fide dignis tradita ſunt: multo minus te vanis ſuſpicionibus eo usque abreptum iri mihi perſvadeo, ut de ſinceritate ac integritate optimorum

rum

rum virorum ambigere ſuſtineas. Sed efficiam tamen, mi Florine, regerebam, ut intelligas, quin ut & iſtud intelligas, grauiſſimis me ut ita ſtatuam, adduci rationibus. Putasne vero me dixiſſe aliquid, ſi ipſum Socratem, quem ſapientiſſimum mortalium vocare ſolent, non ultimum inter hoſce philoſophos, qui ſunt ἄνευ τῦ πράττειν μέχρι τῦ λέγειν, occupare locum, probaverim? Socratem, reſpondebat Florinus, ſi in hunc referendum eſſe numerum euiceris, victas dabo manus. Neminem enim Socratem unquam virtute ſuperaſſe ſemper audivi, adeo ut nonnullis, ad beatorum ſedes animam ejus evolaſſe, perſuaſum ſit. Non Socratem modo, reponebam, ſed Senecam, ſed præſtantiſſimos Stoicorum, & ceterarum

hæreſium philoſophos, qui quam maxime ſe veros philoſophos eſſe gloriati ſunt, huc referre nullus dubito. At tamen méminiſſe te decebat, ſubjiciebat Seuerus, ipſius oraculi judicio ſententiaque, Socratem ſapientiſſimum fuiſſe mortalium. Memini, mi Seuere, inquiebam, ſed hoc ipſum ut de ſapientia ejus & virtutibus, quæ tot laudibus in cœlum evehuntur, dubitarem, me adduxit. Taceo quæ Athenæus hac de re diſſerit, vir non contemnendæ eruditionis, qui commentis annumerat, quicquid de hoc oraculi effato dicitur. Cum enim Socratem mortalium ſapientiſſimum fuiſſe, diſerte neget, eum ab impietate prope abeſſe, pronuntiat, qui Deum, quem per oracula mortalibus reſponſa dare credebant gentiles, tam tur-

piter decipi potuiſſe aſſerere non dubitet, ut hominem non adeo ſapientem, pro ſapientiſſimo reputauerit. Alia mihi præſto eſt ratio, ut Ethnicorum mihi non ſit in ſubſidium vocanda ſuperſtitio. Quicquid enim de oraculis ſuis dicat ſuperſtitioſa gentilitas, ego ita arbitror, infernalis genii in iſtis perſonuiſſe voces, ejusque fraudibus latiſſimum hic patuiſſe campum, quibus in omnes circumageret partes miſeros mortales. Ergone Dæmoni malo, impoſtori turpiſſimo, mendaciorum fideliſſimo Doctori, de ſapientia Socratis teſtimonium perhibenti, adhibebimus fidem? Sed video quid dicturi ſitis, reipſa tamen hoc fuiſſe comprobatum, cum nihil ſe ſcire Socrates ſit profeſſus, quo potiſſimum argumento mortalibus perſuadere

oraculum voluit, ſapientiæ laude Socratem cedere nemini. Sed quæſo vos, quis non ſtatim fraudem & impoſturam ſubolfaceret? Sane qui ſecus ſentit, hunc obeſæ naris hominem eſſe oportet. Rem ſic conficio: aut ſciuit aliquid Socrates, aut nihil ſciuit. Si nihil ſciuit, quis mortalium ſapientiſſimum diceret? ſi ſcivit, cur negauit? Credo, quod modeſtia hujus viri tanta fuerit, ut ne videri quidem talis voluerit, qualis fuit. Scilicet. Quin ſi ullum unquam hominem ambitio & inanis vexauit gloria, Socratem vexauit. Hoc, ſi vobis videbitur, deinceps euincam. Nunc iſtud vobiſcum expendatis veſim, egeatne modeſtia mendacii præſidio? aut, ſitne occultanda veritas, ut videar modeſtus & honorum omnium contemptor

se prodat animus? Ego ita arbitror, hunc demum modestiæ promereri laudem, qui & intelligit, nec dissimulat suam qua ceteris præstat virtutem, sed eadem non sese effert, aut alius quam est, videri non cupit. Qui vero & eas, quas jure meritoque occupare poterat, laudes, respuit, inde ut modestus videatur, hunc ego tantum abest ut modesti hominis promereri titulum putem, ut potius ambitiosum, dissimulatorem, turpissimumque impostorem vocare nullus dubitem. Et de Socrate quidem ut illud asserere audeam, cum multæ aliæ mihi præsto sunt rationes, tum & illud adducit, quod jam olim superbiam illi exprobratam, legam. Audite Aristophanem, qui factum Socratis adeo non potuisse occultari memoriæ prodidit, ut

vultu ipso atque incessu se proderet: βρενθύη τ' ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβάλλεις - - καὶ ἐν ἡμῖν σεμνοπροσωπεῖς. Plura prolaturum, tacere jubebat hæc subnectens Severus: Poëtas multa mentiri nosti. Sed sæpius, respondebam, Poëtas dixisse vera constat. Quicquid hujus sit, regerebat Seuerus, rationibus magis quam Aristophanis, hominis Socrati infensi, auctoritate moueor. Et licet non omnino nihil dixisse videaris, tanti tamen, quæ attulisti non sunt, ut a mea me dimoveant sententia. Nec desipuisse illos eruditos utique viros, tum veteres tum recentiores, arbitror, qui Socratem demum illum philosophum esse contenderunt, in cujus exemplū intueri omnes oporteat, qui vel ultimum in hoc ordine tene-

re

re locum cupiunt. Et ad modeſtiam quidem ejus, quam tu impugnaſti, quod attinet, longe aliter doctiſſimos quosque viros, cumprimis Ælianum, Xenophontem, atque Theodoretum, ſentire video. Dionem quoque Chryſoſtomum & alios, ad hæc inquiebam, addere potuiſſes. Ita enim eſt, mi Seuere, ſunt præclari doctisſimique viri, qui magnifice admodum de Socrate ſentiunt. Sunt, fateor, qui laudibus eum eousque in cœlum evehunt, ut mortalium eum ſuperaſſe ſortem, crederes. Sed tu quidem, hoſce homines decipi non potuiſſe, credis? Aſt video præjudicata opinione obſeptum te gerere pectus. Nulla itaque auctoritas ut te in transvorſum agat, prius efficiam, quam rationibus firmiſſimis id adſtruam,

quod probandum in me ſuſcepi. Putasne autem neminem unquã virtutes Socratis vocaſſe in dubium? Falleris, mi Seuere, quod pace tua dixerim. Zeno ipſe jam hoc fecit Stoicorum omnium parens, qui illum Scurram Atticum, Cicerone teſte, vocauit. Fecit & Athenæus, eum pro ſapientiſſimo haberi poſſe diſerte negans, & vitia Socratis ſubinde acriter perſtringens. Fecit & Lactantius, qui unus omnium inſtar tibi eſſe poterit. Tanti ergo tamque præclari viri, cum eandem quam nunc ingredior, viam, jam ſuis ſignarint veſtigiis, exues, puto, horum autoritate commotus, quæ mentem tuam occuparunt, præjudicia. Sed facilius, credo, meæ ſuffragaberis ſententiæ, ſi cauſas rationesque intellexeris, qui factum, ut ſubinde elo-

elogiis ornetur aut oneretur Socrates, ut teſte Seneca, vix famam ſuam recipiat. Rem altius & ex primo, quod ajunt fonte, repetam. Fuit Socrates vir excellenti ingenio, & facundia ſumma. Certe Diogenes Laërtius ingenium ejus diſerte laudat. Euſebius ipſius Ariſtotelis auctoritate comprobat, eum natura fuiſſe ingenioſiſſimum. A quo nec Cicero diſſentit: adeo ut mirari ſatis nequeam ſtupiditatem Zopyri iſtius, qui eum ſtupidum & bardum fuiſſe ex frontis aſpectu collegit, hoc ipſo aut ſuam imperitiam, aut artis, qvam profitebatur, vanitatem demonſtrans. Sed nec ipſius Socratis ſatis mirari callidit[illegible]acem poſſum, qui Zopyri probauit ſententiam, ſaltem ut auditoribus ſuis perſuaderet, quanti ſibi

conſtiterit, ad illam, quam omnes mirabantur, ſapientiam peruenisſe. Enimuero cum omnes quidem laudem mereantur, qui animum doctrina bonisque literis excultum & perpolitum habent, ſiue naturæ bonitas, ſiue induſtria plus hic ſibi vendicet; majorem tamen haud dubio illi promerentur gloriam, qui pertinaci ſtudio, ipſam quoque ſuperarunt naturam. Namque ut indole quis excellenti ſit prædítus, Numinis quidem arguit propitium fauorem, ipſi homini aut nullam aut exiguam conciliat gloriam, cum maximam contra afferat, ipſa naturæ vitia & errata tam fortiter tamque proſpere emendaſſe, ut nec illis, quibus natura præſidio eſt, ulla ratione cedamus. Ergo ut diſcipulis tanto majorem

ſui

ſui admirationem injiceret Socrates homo ambitioſus, ſtupidus & bardus, quin ad turpiſſima vitia propenſus atque proclivis, per naturam, ſed per ſolam ſuam induſtriam doctus & ſapiens, & omnibus virtutibus ornatus videri voluit. Tam ingratus in naturæ parentem auctoremque fuit, ut naturæ munera diſſimularit fueritque inficiatus, ſaltem ne hanc in laudis & gloriæ conſortium admittere cogeretur. Præſtanti itaque excellentique ingenio cum fuerit Socrates, quid mirum, cum de rebus cunctis prompte & accute diſſereret, eum omnium animos oculosque in ſe convertiſſe? præſertim cum & dicendi inſigni polleret facultate. Idumeneus apud Laërtium eum in oratoria promptum & acrem fuiſſe dicit:

& Hipponenſium Præſul doctiſſimus, admirabilen ejus diſſerendi leporem & acutiſſimam urbanitatem laudat. Cicero autem eum fuiſſe facetum feſtiuique ſermonis, atque omni re ſimulatorem quem εἴρωνα vocant Græci, ſe accepiſſe a Græcis perhibet. Adeo ambitoni hujus hominis ipſam tauiſſe naturam exiſtimaveris, ut nihil illi deeſſe videretur, quo minus rapere omnes in ſui admirationem, & faſcinare velut juvenum mentes potuerit. Fingite vobis Doctorem ſummo ingenio, eloquentia ſingulari, artes ingenuas tradentem, nonne agmine quaſi facto ad eum concurrunt juuenes? nonne ita capiuntur, ut hunc unum laudent, oſtentent, hujus decreta obtrudere ceteris omnibus annitantur, aut ſi quem vident ſecus

ctis ſentientem, vel laudes magiſtri non decantantem, hunc ut hominem rudem, inficetum, ſtupidum rident. Jam vero ſi & lepide perſtringere alios, vitiaque ſale perfricare ſatyrico didicerit, qualem Socratem fuiſſe accepimus, quam non exiſtimatio ejus viri augetur? Praua enim adeo eſt hominum indoles, ut hunc unice doctum, hunc ſapientem putent, qui acriter & ingenioſe aliorum errores aut vitia, aut quod ipſe pro errore & crimine venditat, traducere didicit. Hæc quoties mecum reputo mirari prorſus deſino, quod diſcipulis ſuis Numinis inſtar habitus ſit Socrates, quodue, laudibus ejus undique diſſeminatis, non Græciam modo, ſed orbem quoque univerſum fama doctrinæ & ſapientiæ ejus, & compleverit olim, & ho-

die

die compleat. Profunda enim accedebat vitiorum omnium dissimulatio, ambitionis perpetuus comes, ut nihil præcipere aliis videretur, quod non suis ipsemet comprobaret moribus. Et ita quidem contigit, ut juuenes omnes ingenio florentes Socratem sectarentur: hi postquam deinceps alios docuerunt, aut ad scribendum accesserunt, magistri sui prædicarunt sapientiam sine modo, sine fine, honorificum valde & sibi esse putantes, ab ore summi istius & sapientissimi viri pependisse. Quotquot igitur de Socrate aliquid memoriæ literarumque monumentis prodidere, aut discipuli fuere Socratis, aut a discipulis ejus hoc acceperunt: unde sane laudes hujus viri justa serie & successione, ad nostram usque

ætatem ſunt propagatæ. Præcipuum vero inter omnes, qui de Socratis rebus expoſuere, Xenophontem fuiſſe conſtat, itidem ipſius Socratis diſcipulum, virum diſertum quidem & eruditum, ſed cui adeo inſolens non erat, mores, non ut ſunt, ſed ut eſſe debent, deſcribere. Cyropædia ejus hoc euincit, quæ Principis imaginem ſiſtit, tam perfectam omnibusque numeris abſolutam, ut, ſi haberent quo caderent, non tamen meliorem, fingere aut formare poſſent, vota mortalium. Sed vero & aliis jampridem obſeruatum eſt, Xenophontem, aut errore adductum, aut amore abreptum, falſa quandoque de Socrate tradidiſſe. Athenæus, quæ de militia Socratis tradidit Xenophon, inter commenta refert, idque rationi-

bus haud contemnendis comprobat. Qua de re dum differit, exclamat : *παντ' ἂν ψεύδονται οἱ Φιλόσοφοι : Sic omnia Philosophi mentiuntur*. Non me fugit, quid hic regerat vir summus & Criticorum fere Princeps Isaacus Casaubonus : sed rationes ejus tanti non sunt, ut me, quod Athenæi usus sim auctoritate, pœnitere queat. Vides itaque mi Seuere, quod plerique Socratis admiratores aut animi affectibus agantur in transvorsum, aut aliorum abripiantur auctoritate. Nos autem in expendendis viri hujus moribus, odii omnis omnisque amoris vacuos esse decet. Nubes enim & inania prensant, qui mente cui caliginem affundunt animi perturbationes, veritatem se consecuturos sperant. Sed video utrumque vestrum

ſtrum expectare cauſas ſolidio-
res, quæ me ut ita de Socrate ſenti-
am, adduxere. Has nunc accipite.
Virtutum atque vitiorum ſem-
per quædam eſſe confinia, intelli-
gere vos arbitror, cum ciuilis mo-
ralisque doctrinæ neutiquã vos
rudes eſſe ſciam. Hinc vero con-
tingit ſæpius ut virtutis ſpeciem
induat vitium, & ita mortalibus,
accuratius rem non conſideran-
tibus imponat. Illis vero qui res
ita ut par eſt, metiri didicerunt,
obſcurum eſſe nequit, quid di-
ſtent æra lupinis. Solent nam-
que in ipſos actionum humanarũ
fontes introſpicere quam peni-
tiſſime, & quo animo conſilioue
quidvis agatur obſervare & de-
tegere ſolerter. Quare ſi pe-
ctori hominis aut ambitio, aut a-
uaritia, aut lucri cupido inſi-
deat, hinc ut ad quæuis turpia
im-

impellatur, tantum abeſt ut ulla, quantumuis præclara ſpecies, illos fallere poſſit, ut potius ſub pulchra veſte latitans putidum corpus, in illorum ſtatim incurrat oculos. Nec vero ſufficit ad ſapientiæ & virtutis laudem, temperanter vivere, adverſa tolerare fortiter, non ulciſci injurias, ſemper ſibi conſtare, non cedere voluptatis blandimentis, nullis cruciatibus a juſtitiæ & æquitatis tramite poſſe dimoveri, aut ſi quid præclarius eſt & illuſtrius: ſed illud inſuper requiritur, ut non alio conſilio hæc fiant, quam ut rationis obtemperetur legibus. Si quis autem ambitione ductus aut immortalis gloriæ cupidine abreptus, ſumma contentione ea omnia agat, quæ honeſta aut in laude poſita ſunt, ille quidem præter umbram ina-

inanem virtutis, consequitur nihil, tantumque abest ut talem pro bono & sapiente viro habeam, ut a summa stultitia prope abesse credam. Si ergo Socrates temperanter vixit, voluptatibus omnibus indixit bellum, iram compescuit, animi perturbationibus imposuit frenum, justitiæ non migravit limites, adversa fortiter tulit, constantia deniqne & libertate dicendi & faciendi, quæ ratio jubere videbatur, omnes superavit, si inquam Socrates, præclare admodum in omnibus hisce sese gessit, saltem ideo quod intelligeret ad rationis præscriptum ita viuendum esse, talem eum fuisse judico, qualem, vos fuisse, putatis, summum utique virum, cum quo qui contendi possit, vix aliquis in ulla orbis parte repertus sit. Sin vero hæc

o-

omnia fecit, quod ambitio & gloriæ eum ſtimularet cupido, indignas ejus actiones cenſeo, quæ ſplendido virtutum titulo ſuperbire debeant. Perit enim ſtatim illuſtre virtutis decus, quamprimum vel minimum ambitionis illi miſcetur. Socratem autem in omnibus ſuæ litaſſe ambitioni, id quidem probatu haud difficile eſſe arbitror. Sunt enim, ut omnium vitiorum, ita & ambitionis diuerſi velut gradus: illamque perieuloſiſſimam merito dixeris, quæ ſub ipſo modeſtiæ latet & in ſcenam prodit habitu. Difficilius enim agnoſcitur, ſed & difficilius huic malo affertur medela. Præterea, quo quis eſt ingenioſior, eo facilius hocce vitium tegit. Iam ex morum diſciplina non repetam, quam omnia ambitioſi ho-

hominis signa, ingenium promptum, pruritus vehemens alios increpandi, studium convellendi quæ statuta sunt & decreta ab aliis, & res nouas excogitandi, audacia & quædam animi fiducia singularis, dicendi genus lepidum & acutum, facultas excellens alios satyrico sale perfricandi, ceteraque, in Socrate se prodant, utut inuictum & inconcussum mea sententia inde capere queat robur. Hæc inquam, non repetam: aliis enim documentis affluo. Saltem illud vobiscum reputetis velim, quod unanimi consensu de genio Socratis, memoriæ proditum est a veteribus. Non me fugit, quid viri eruditi ea de re disputent. Sunt, qui ipsam indolem Socratis, & nescio quam præsagiendi vim, animo ejus insitam intelli-

gunt ; ſunt qui de infernali genio capiunt ; ſunt denique qui aliter opinantur. Mea id parum refert. Saltem illud velim cogitetis, ipſum Socratem ſemper de ſuo genio ita locutum eſſe, ceu de ſpiritu quodam cœlitus ſibi dato, ut in rebus dubiis ſemper ſibi præſto eſſet, quidue intermittendum eſſet edoceret, cui etiam ſemper ut Cicero inquit, ipſe paruit, nunquam impellenti, ſemper reuocanti. Id etiam diſerte teſtatur Plato, in cujus Timæo genium hunc, beneuolum Numen, appelitat: & quæ Xenophon, Apulejus, Plutarchus, Tertullianus, Ælianus, Clemens Alexandrinus, Auguſtinus, & alii, de genio Socratis diſſerunt, idem ſatis ſuperque evincunt comprobantque. Si ergo nunc meam mihi licet hac de re exponere ſententiam,

ita

ita arbitror : parum contentus fuit humana ſorte Socrates ambitionis œſtro percitus ; quare ut quandam diuinitatis ſibi conciliaret exiſtimationem, ſaltem ut ſupra ceterorum hominum ſortem poſitus videretur, talia cum genio quodam commercia fingenda fuerunt. Hinc & in eam ſimul ſectatores ſuos inducebat opinionẽ, nihil niſi præclari, & diuini ab ejusmodi homine proficiſci poſſe, qui diuino ſemper ſtipatus genio incederet. Atque hic utique & ambitionem & fraudem callidiſſimi viri patere quam luculentiſſime, cenſeo. Siue enim, per genium, eum intellexiſſe indolem ſuam, & inſitam quandam præſagiendi vim, contendatis, ſiue aſſeratis genii voce ſpiritum quendam comitem & aſſeclam perpetuum Socratis intelligi, ni-

hil tamen ad rei proficietis ſum-
mam. Tum enim quærerem, qua-
re itaque hanc indolem ſuam aut
vim præſagiendi, vocauerit geni-
um? Cur non potius ſcaphã ſca-
pham dixit? Fraus ita nimis ma-
nifeſto ſe prodit. Sin de ſpiritu
capiatis, rurſus quærere lubet,
fueritne hic genius ſiue Angelus
bonus an malus? Malum fuiſſe
non facile concedent ipſimet So-
cratis patroni & defenſores: aſt
bonum fuiſſe, plane abnuo. Et-
enim ſi Deus viris diuina luce
colluſtratis, ſanctiſſimisque vati-
bus, quorum memoriam ſacri
celebrant annales, perpetua cum
geniis cœleſtibus, dum inter
mortales commorati ſunt, non
indulſit commercia: ecquis ſibi
perſuaderet ethnico homini, ra-
tionis lumine non adeo male
quandoque utenti, interim ve-
rum

rim Deum, quem nos colimus & reueremur, plane ignoranti, tam ſingulare propitii fauoris munus conceſſurum fuiſſe. Valde lentis maxillis edunt, quibus iſtæ delitiæ ſapiunt. In quamcunque igitur ſe quis vertat partem, & ſi vel ipſe genius Socratis illi ſuppetias ferat, nulla tamen hinc ſe expediendi, illi patebit via. Atque ne ullum vobis ſuperſit dubitandi argumentum, hoc ſaltem vobiſcum reputate, non infrequens fuiſſe veteribus, ipſis etiam philoſophis, aut ad honores Numini proprios adſpirare, aut cœli & geniorum fingere commercia. Si vero inſuper euoluere annales veterum & commemorare vellem, quid deſignaverit quandoque ambitio, quam pudenda & ridicula homines cetera ſapientes, ſed ambi-

tione inflati, peregerint, rem a meo instituto non alienam quidem, ast vobis molestam, & infiniti laboris susciperem. Ecquis est qui non Salmonei rideat stultitiam, quod jouis imitari tonitrua, adeoque pro ipso joue reputari voluerit? Sed philosophi multi multis eum superarunt parasangis stultitia. Heraclitus Ponticus ut post mortem quoque diuini quid in se latuisse posteris persuaderet, sub vestibus serpentes tantæ rei nuntios, collocari jussit. Empedocles in Ætnæ montis speluncam se conjiciens, dubium incertumque omnibus relinquere voluit, quæ illum excepissent fata, vel annon potius eo ipso, quod circumtulerat inter mortales, corpore, ad diuinitatis, unde venerat, rediisset sedes. Quis itaque impietatis

tis aut levitatis accusaret Alexandrum, quod jouis Ammonii filius credi appellarique voluerit, ut tot gentes sibi subjectas in obsequio & fide, eo facilius contineret? Quis argueret Romanos Patres, quod Romulum raptum ex concione populi, & in cœlum sublatum crediderint, deinque Deum Deo natum, ut Liuius loquitur, saluere jusserint, pacemque exposcerint precibus, ut propitius suam semper sospitaret progeniem? Quis, inquam, hæc reprehenderet, cum & sapientiæ cultores & bene viuendi Magistri, sacrilega impietate diuinos occupare honores non dubitent. Et quid vero mirum Socratem quoque supra hominum sortem se positum esse, videri voluisse? Sed videmus, eandem fabulam non semel fuisse actam.

Plotinum atque Porphyrium ſimias Socratis qui dixerit, mea quidem opinione, haudquaquam illis fecerit injuriam. Namque & hi genios ſuos & neſcio quem Numinis afflatum præ ſe ferentes, diuinitus multa ſe edoceri, aſſeuerabant, ineptam ſuam ambitionem hoc ipſo turpiſſime prodentes. Credo, quod, ut Liuius de urbium primordiis dixit, miſcendo humana diuinis, res ſuas actionesque facere auguſtiores hoc ipſo voluerint. Illud vero ſupra fidem eſt, etiam inter illos, quibus ſplendidius doctrinæ cœleſtis affulſit ſidus, fuiſſe quosdam adeo omnis mentis expertes, ut quicquid intra humanæ ſortis terminum modumque conſiſtit, faſtidirent, & æque ac Socrates, quotidiana cum cœleſtibus geniis commercia ja-

ſtitarent. Occupauit tamen execrabilis iſte furor Thomam Campanellam, Hieronymumque Cardanum, viros ingenii quidem & doctrinæ fama floren-tes, ſed ita obcœcatos arrogantia, ut quid facerent, quidue loquerentur, omni pudore conſumpto, parum haberent penſi, modo gloriæ inſanam exſatiare poſſent cupiditatem. Si pertexere vaniſſimorum hominum catalogum liberet, Niphus quoque, Poſtellus, Picus Mirandula ipſe, & Hermolaus Barbarus, viri in omni literarum & antiquitatis genere præſtantiſſimi, aſt gloriæ honorisque deſiderio nimium quantum in transuorſum acti, hic locum inuenirent. Hi enim, quin & famæ & vitæ magnum adierint diſcrimen parum abfuit, dum famam glori-

amque inanem, geniorum ejusmodi commercia præ se ferendo fingendoque, temerario perquam ausu, sunt consectati. Ad Socratem vero ut redeam, potuissem nunc ire per singulas virtutes, quas alii tantopere deprædicant, & demonstrare, eas nihil aliud, quam simulacra virtutum fuisse, si ipsimet non intelligeretis, rem istam molestam admodum atque tædiosam esse. Etenim de temperantia ejus, quæ a Diogene, Cicerone, atque Plutarcho traduntur, præclara utiq; sunt. Sane quidem Gellius, temperantia eum tanta fuisse testatur, ut omnia fere vitæ tempora valetudine inoffensa vixerit. Nec Athenæo nunc suffragabor, qui compotationibus eum quandoque strenue indulsisse aliquoties asserit, & a Pla-

tone in conviuio cum Agathone & Ariſtophane ad multam noctem potantem Socratem introduci, obſeruat. Abſit enim, ut comprobare omnia illa velim quæ Socrati fuere objecta. Quin vel ideo vera eſſe credo, quæ de ſumma ejus temperantia traduntur, quod cum inſtituto Socratis intemperantia plane pugnare videtur. Ambitio ipſum facile voluptatibus omnibus mittere nuntium docuit. Se enim, primum bene vivendi Magiſtrum, ſi ipſe quæ tradebat, virtutis quadam ſpecie non comprobaret, omnium ludibrio expoſitum iri, intelligebat. Ambitio Xanthippem, moroſam admodum jurgioſamque uxorem, irarumque & moleſtiarum muliebrium, per diem perque noctem ſatagantem, ferre ſtrenue,

& forti animo docuit. Tanti erat, conſtantis & quæ ſupra hominum vires poſita ſunt, tolerantis animi laudem, & apud cives & apud poſteros retuliſſe! Dicebat vero Socrates ſe illam domi talem perpeti, ut ceterorum quoque foris petulantiam ferre diſceret. Et tulit ſane incredibili patientia Poetarum increpationes parum modeſtas: quin Ariſtophanis comœdiæ, quæ injuriarum plauſtra in Socratem euomebat, inrerfuit ipſe, & ut conſpici ab omnibus poſſet, ſurrexit, ſine comotione ulla cuncta auribus oculisque uſurpans. Mirentur hic alii in Socrate animi magnitudinem, qualis, ſi eſſet vera animi magnitudo, an unquam in ullum qui Chriſto Seruatori conſecratus eſt, facile ceciderit, dubitari poſſet: ego ita ar-

arbitror, omnia hic ad oſtentationem fuiſſe comparata. Quid vero cauſæ erat, ut comœdiæ ſpectator adeſſet Socrates, id quod ceteroquin illi non erat, in moribus poſitum, niſi oſtendere hoc ipſo voluiſſet, ſe eum eſſe, qui ne grauiſſimis quidem conuitiis ad iram aut indignationem poſſit commoueri. Ambitio continentiæ quoque illi peperit laudem. Namque & hanc tum multi alii, tum præcipue Xenophon laudauit: ſed ſi vera tamen ſunt, quæ nonnulli veterum tradunt, Alcibiadis turpi amore captus fuit: id quod documento certiſſimo fuerit, ambitionis magnam quidem vim ad cetera vitia aut compeſcenda aut occultanda, non tamen tantam eſſe, ut non aliquando ſe prodant. Atque ita in ceteris ſe res habet.

Opes

Opes enim ac nobilitates eum adeo reſpuiſſe, ut in ſe nihil habere honeſtatis, teſte Diogene Laërtio diceret, eo minus miror, quod & homines ingenio & diſſimulandi artificio Socrate multum inferiores, ſed ambitione itidem & gloriæ cupidine laborantes, ad ſapientiæ & virtutis ſibi conciliandam famam, idem factitaſſe, gentium omnium nos doceant annales. Nec de humanitate ejus quæ traduntur, in dubium voco, cum notum ſatis in vulgus ſit, humanitatem, fictam ſcilicet, & ad capiendos hominum animos comparatam, ambitionis comitem eſſe perpetuum. Sic enim aucupari aliorum fauorem, ſic conciliare nobis illos oportet, qui nos ſectentur, noſtrasque undique diſſeminent laudes. Atque niſi me

omnia

omnia fallunt, insignis ille erga juvenes, quem præ se tulit amor, illa flagrans cupiditas honestate sapientiaque illorum animos imbuendi, idem comprobare haud obscure videtur. Ita demulcere, ita delinire eos decet, quos nobis fauere, magnopere nostra interest. Sed &, qua usus est, docendi ratio, quæso vos, nonne summam redolet ambitionem? Oberrauit in foro, ingressus est palæstras, sedit circa mensarios, ad interrogandum, ad audiendum semper paratus. Dionis Chrysostomi, ut hæc asseram, nitor auctoritate. Consulere quidem ita omnibus videbatur, & sapientiæ semina latius spargere, tum quod omnis conditionis atque sortis hominibus ita impertirentur, tum quod hæc docendi ratio asperiora sapien-

tiæ

tiæ præcepta dulcedine quádam conſpergeret atque condiret. Sed penitius rem introſpicite. Ipſa inſtituti hujus nouitas, facilitasque animos hominum ſibi conciliandi, & cunctos in ſui admirationem rapiendi, nonne ambitionem & gloriæ cupidinem longe lateque oſtentant? Nonne acerrima quæ cum Sophiſtis geſſit bella, idem comprobant quam luculentiſſime? Non agam Sophiſtarum cauſam. Execror homines ejuſmodi & deteſtor, qui veritate inſuper habita, illas ſaltem colunt artes, ex quibus & gloriam & comoda multa ſe capturos ſperant, aut ſi ſolidioris doctrinæ partes attingunt, non id agunt, ut juuenes ad ſapientiam & virtutem erudiant, ſed ſuis commodis, ſuæ gloriæ ut conſulant pro-

prospiciantque. Veri igitur philosophi munus esse arbitror, refellere hosce homines, fraudesque illorum detegere: aſt ſi ea id faciant ratione, ut dum illos aliis ridendos ſalſe propinant, ſapientiæ & eruditionis captent famam ipſi, putatisne talem ab ejusmodi, quod in aliis reprehendit vitio, procul abeſſe? Nimirum & illud probe nouerat Socrates, quod in prouerbio dicitur: ὄφις ἢ μὴ φαγῇ ὄφιν, δράκων γ' γεννήσεται. Ceteri omnes itaque qui ulla eruditionis & ſapientiæ gloria erant conſpicui, debellandi prius fuere, & ludibrio omnium exponendi, ut ſolus deinceps regnaret Socrates, & in ejus pectore tantum ſapientia perennem fixiſſe ſedem videretur. Quod ut obtineret eo facilius, eam quoque philoſophiæ partem, quam ce-

ceteri coluerant hactenus, plane rejecit atque repudiavit. Dicebat enim, tantam esse rerum physicarum & præcipue cœlestium incertidudinem, ut satius esset, iis in uniuersum abstinere. Refertur ejus, quoties de cælestibus rogabatur, responsum: quæ supra nos nihil ad nos. Videtur quidẽ illud laudare Lactantius, dum Socratem paulo cordatiorem quam ceteros, fuisse dicit, qui rerũ naturam putarunt ingenio posse comprehendi? Statimque subjicit: aliquid ergo Socrates habuit cordis humani, qui cum intelligeret, hæc non posse inueniri, ab eiusmodi quæstionibus remouit. Sunt tamen alii, qui in Socrate hoc reprehendunt, perperamque ab eo dictũ putant, rerum naturalium nullam esse certitudinem, earundemque neminẽ posse percipere causas. Quicquid

quid hujus sit, mea id parum refert. Istud quidem recte a Socrate dictum arbitror, eam philosophiæ partem, quæ mores hominum fingit, diligentius esse colendam, quam quæ rerum naturalium aperit fontes: nefasque esse, illotis quod ajunt manibus hæc contrectare sacra, diuinarumque ac naturalium rerum scrutari velle prius indolem, quam sua quis correxit & emendavit vitia. Et illud quidem est, quod etiã Augustinus de Socrate memoriæ prodidit, *noluisse illum* dicens, *immundos terrenis cupiditatibus animos se extendere ad diuina.* Hæc, inquam, & forte alia quædam, in hoc instituto mihi non displicent: sed añon & hic suam prodiderit ambitionem, illud quidem est, de quo ambigo. Vestram testor fidem, quid frequen-

quentius ambitiosis hominibus, quam literas ipsas artesque, quibus excellere alios vident, contemnere, easque ut vanas & inutiles, fastidire? Namque si crederent ipsi ceteras artes itidem bonas esse atque præstantes, hoc ipso faterentur, se quod bonũ atque præstans est, ignorare. Hoc vero ut fateatur homo ambitionis veneno infectus, nunquam a se impetrabit. Nulla alia itaque supereſt via, ut sibi consulat, quam artes ipsas ut viles, aut ad ostentationẽ saltem comparatas, aut parum viro sapiente dignas, vel nullam hominum generi utilitatem afferentes, contemnere. Atque cum Socratis quidem in omnibus satis eluxerit ambitio, haud difficulter vos in eam ingressuros sententiam puto ut credatis, non alia

lia ratione ad ſtudia phyſica reiicienda eum adductum fuiſſe, quam quod callidus homo probe intelligeret, ceteros hac arte ſe eſſe ſuperiores, vel quod metueret, ne illi philoſophiæ parti, cujus velut auctor & conditor haberi volebat, non magnum ſatis poneretur pretium, ſi & phyſicæ doctrinæ ulla eſſet dignitas. Ambitionis œſtro percitorum hominum hæc eſt indoles ut ſoli ſapere, ſoli facere quæ recta, quæ juſta, quæ honeſta ſunt, videri velint; ceteri omnes autem fungorum inſtar illis ſunt, cito orientium, citius pereuntium. Quin ſi unicum hocce, pace veſtra, mihi adjicere liceat, nonne ipſa illa conſtantia, qua mortem tulit, quam omnis attonita admirata eſt poſteritas, nonne inquam animum Socratis ſatis prodit?

dit? Multum quidem fateor, ad-
mortem fortiter ferendam ipſa
illa Socratis innocentia fecit.
Impiis enim, ut Cicero inquit,
ſententiis eum damnatum eſſe,
non adeo abnuo. Solenne e-
rat Athenienſibus, tam ingratos
ergo optimos etiam ciues ſe præ-
bere. Nec abnuo per indolis
ſuæ conditionem, perque exerci-
tationem quandam & conſue-
tudinem, forti & intrepido per-
quam ad aduerſa quæuis exci-
pienda, eum fuiſſe animo. Sed
enim vero Socratem ſic cogitaſ-
ſe rationesque velut ſecum ini-
viſſe cenſeo, cum inter res
mortalium caducas admodum &
fragiles, nihil tamen perennius ſit
magisque duret, temporisque e-
ludat edacitatem, quam virtutis &
ſapientiæ gloria, hanc modo ſi
fuerit conſecutus, ceteris omni-

bus

bus & ipsa facile se carere posse vita. Viues enim dixit, & in æternum viues, si posteri serique prædicent nepotes, fuisse virum tam supra omnem fortunam positum, ut nec mortis commoueretur terrore, quin ut placido animo ultimam expectaret horam, de variis rebus cum amicis sermones serens, & disputans quoque, donec animam, nec metu nec dolore, nec ullis hostium artibus victus, efflaret. Rationibus sane probe mecum subductis ita sentio, ambitionis non minorem vim esse in animum hominis, quam metus aut doloris, aut ceterarum, quæ mortales vexant, animi perturbationum. Jam vero quot viri, aut doloribus succumbentes, aut metuentes ignominiam, vel alia ratione ducti, sibi ipsi consciuere mortem?

Non-

Noñe Cato, nonne Atticus, nonne præſtantiſſimi Stoicorum, ſæpius hoc factitarunt, exemplis ſuis præceptionibus, quibus porticus perſonuit, novum conciliantes robur? Quis ergo dubitet & gloriæ cupiditate adduci poſſe homines, ad ſubeundam intrepido & imperterrito animo mortem? aut Socratem non alia ratione impulſum, certiſſimum hujus rei documentum reliquiſſe poſteris, quis ambigeret? Et ita quidem ſatis me euiciſſe puto, non omnino nullo jure Socratem ut morum cenſorem accerrimum, inter illos Philoſophos promereri locum, quos ἄνευ τῦ πράττειν μέχρι τῦ λέγειν Epictetus vocauit. Hæc ubi dixeram, Seuerus ſubjicit: video quidem te nihil feciſſe reliqui, ut nobis perſuaderes, Socratem lon-

longe alium esse, quam hactenus eum fuisse putauimus, aut etiam summi doctissimique crediderunt viri. Scio sane fuisse, qui Socratem redarguerunt. Namque præter Aristophanem atque Porphyrium, juratos Socratis hostes, & strenuos obtrectatores, præter illos quoque, quos ipsemet antea laudasti, ex Ecclesiæ Doctoribus, Tertullianus, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus, Theodoretus, & alii, Socratem adeo non pro sapientissimo mortalium reputarunt, ut insipientiæ & stultitiæ, & grauissimorum eum accusarent vitiorum. Sed ut Aristophanem Porphyriumque, & qui illis fuerunt similes, invidia, & inexpiabile odium, & obtrectandi dira libido in transvorsum egit: ita Ecclesiæ Doctores, quos Pa-

tres vocamus, ſummum ſtudium Gentiles refellendi, ad hoc adduxit impulitque. Solebant enim Gentiles, quoties cum Chriſtianis illis intercedebant lites, philoſophos ſuos, præſertim Socratem oſtentare, horumque ita deprædicare virtutes & vitæ integritatem, ut eos Apoſtolis, optimis utique viris, & ipſi Chriſto Servatori, præferre, nulli dubitarent. Quin & miracula a philoſophis edita fingebant, ut haberent, quod opponerent Chriſtianis, ad Chriſti Seruatoris & Apoſtolorum miracula provocantibus. Vel unicus ille Apollonius Thyanæus, & quæ de illo cum ceteri omnes, tum maxime Philoſtratus, ſine teſte, ſine ratione, ſine ullo documento, commenti ſunt, literisque prodiderunt, hoc ſatis ſuperque comprobant

bant. Hiſce itaque cauillationibus atque figmentis ut obuiam irent ſacri Doctores, demonſtrandum ſibi ſumpſerunt, & ficta eſſe iſta, quæ jactitabant miracula, & virtutes quoque philoſophorũ ſaltem ſplendida virtutum ſimulacra, fuiſſe. Quæ dum ita docuerunt, durius ſæpius, tum de ceteris philoſophis, tum maxime de Socrate locuti ſunt. Non ergo illorum auctoritas tibi præſidio erit: quin & cum nullæ amplius diſceptationes cum Gentilibus nobis intercedant, non eſt, ut virtutes philoſophorum in dubium vocemus. Quare ſatius eſſe credo, quæ de Socrate unanimi conſenſu tradita ſunt a veteribus & literis conſignata, non conuellere. Rationes quidem quasdam attulisti, quæ, parum abfuit, quin a me

impetrauerint, ut fidem a te dictis adhiberem. Sed multæ quoque debiles admodum sunt, & parum firmo nituntur talo. Quin & ex modestiæ lege, laudanda esse, quæ recte & præclare a veteribus dicta factaque sunt, quæ secus se habent, excusanda potius, quam vituperanda, aut redarguenda, arbitror. Tum vero & ego, excusanda utique sunt, inquiebam, & minime reprehendenda, modo excusari possint, nec reprehendi debeant. Sane quidem laudari Socratem ab aliis non ægre fero. Sit, per me licet, fons omnium philosophorũ, ut Ciceroni audit, sit doctrinæ clarissimum columen, ut Valerio Maximo vocatur, sit omnium Philosophorum doctissimus, ut eum ipse appellat Lactantius, sit Princeps omnium Philosophorum ut iterum

rum a Cicerone nominatur, sit sapientiæ quoddam terrestre oraculum, ut Xenophonti dicitur: non abnuo. Largior enim ipsemet, Socratem virum fuisse, ingenio excellenti, doctrina singulari, talem denique, quo cum comparari qui possint, pauci admodum reperiantur. Nihil de gloria Socratis detractum cupio. Nec id diffiteor, fuit, quin fuit in Socrate, quod omnes mirari decet. Ast vero nec illud quenquam, saltem sanæ mentis hominem, inficiari puto, magnis quoque vitiis coopertum fuisse eundem illum bonum Socratem. Quæso te, mi Seuere, putasne, posse hominem solis naturæ ac rationis viribus gaudentem, ad illud virtutis fastigium peruenire, ad quod cœlestis gratia, homines, qui Seruatori nostro

Christo nomen dederunt, prove-
hit? Non puto te hoc assererè,
nec enim, quam cum diuinis li-
teris hoc pugnet, te fugit. Vi-
de igitur, quam bene sibi consu-
lant, qui Socratem tot laudibus
in cœlum euehunt, & annon na-
turæ plus tribuant viribus, quam
illi tribui oportebat, adeoque in
Pelagii militent castris. Sane
quidem, si talis fuit, qualem ple-
rique nobis fingunt, Socrates,
utique solas naturæ vires, ad
hoc suffeciſſe, neutiquam mihi
persuadeo. Intellexerunt illud
haud dubio, Doctores illi, quos
ipsemet laudasti, sanctissimi.
Horum ergo auctoritas magnum
meæ conciliat sententiæ, robur.
Licet enim cum Gentilibus illis
intercedant lites, quæ hodie ces-
sant, non minus tamen recte in-
de præsidium peto. Non enim
So-

Socratis amore eo usque te abreptum credo, ut Doctores hosce falsa dixisse, aut commentis causæ suæ consultum voluisse, existimes. Veritatis tanta vis est, ut mendaciis neutiquam sit tuenda. Jam vero de integerrimis sanctissimisque viris, quis hoc asserere auderet? Vera sunt, aut falsa quæ de Socrate censuêre. Falsa esse, is demum dixerit, qui aut ignorantiæ turpissimæ, aut fraudis maximæ arguere summos viros, in animum induxerit. Si autem vera sunt, quid vetat, quo minus & hodie vera dicamus: saltem æque graues, ut dicamus, præsto sunt causæ. Ad rationes quod attinet, quibus meam antea stabiliui sententiam, omnibus eandem non inesse vim, neutiquam diffiteor. Si tamen, quædam non euincant,

quod euincere debent, junctim illas sumi velim, & tum sane suo non destituentur robore. Sed ferat sententiam Florinus. Non audeo, regerebat Florinus, hanc definire litem; anceps enim dubiusque hæreo. Et licet, quod ad tuas regeram rationes, non habeam in promptu, tot virorum tamen secus sentientium auctoritas vetat, quo minus me totum illis dare queam. Præterea, quæ tibi *displicet* opinio, tam altas in mente mea radices egit, ut illas uno evellere impetu, plane supra vires meas positum sit. Dimittamus itaque, si placet Socratem: & si non graue aut molestum tibi fuerit, de aliis etiam Philosophis ut exponas, rogo. Memini enim te dixisse, non Socratem modo sed & ceterarum hæresium Philosophos, utut præ-

ſtantiſſimos, non alio a te haberi loco. Sane quidem de Platone Socratis diſcipulo optimo, quid dicere poſſis, non me fugit. Jam enim apud Senecam legi, ei obje-ctum fuiſſe, quod aliter viueret, quam loqueretur. Apud Athe-næum vero, ſi recte memini, ſum-mæ inſimulatur ſuperbiæ, ca-lumniator quoque, peruerſus ac maleuolus, apud eundem vo-catur, malignoque erga omnes eum fuiſſe animo, inde euinci-tur, quod contra Phædonem *actionem vindiciariam inſtitue-rit*. Taceo quæ Comici in il-lum euomunt conuitia, acerbio-ra grauioraque. Quin Athe-næus inuidum, improbumque, vocare non dubitat, & Chryſo-ſtomo *deterrimus Leno*, audit. Hieronymus eum ſultum ap-pellat. Athenæo quidem quan-

tum tribuendum sit, non me fugit. Sed vero nec ceterorum auctoritas sola me mouet, cum vice versa non desint, qui virtutes Platonis in cœlum evehant. Ælianus præter fortitudinem & continentiam, humilitatem quoque ejus, magnopere deprædicat. Lactantio justitiæ patronus salutatur. Quicquid tamen hujus sit, eum magnorum vitiorum non fuisse immunem, plane mihi persvadeo. Videoitaque, cum Socratis tam rigidum egeris censorem, te, in Platonem, non fore mitiorem. Multo minus Aristotelem inter illos referre audeo, qui ea, quæ docent, faciunt ipsi. Sane jam ipse Philo Ebræus dixit: Ἀριστοτέλης μήποτ' ἐυσεβῶς καὶ ὁσίως ἐπισάμενος, *Aristoteles nunquam pie & sancte doctus fuit.* Lactantius

tius vero Aristotelem Deum nec coluisse, nec curauisse, diserte pronuntiat. Taceo cetera: adeo enim multa sunt, quæ hunc in modum afferri solent, loquacem ut delassare possent Fabium. Videntur enim veteres æque ac recentiores in eo conspirasse, ut conuitia in Aristotelem congererent, sine modo, sine fine. Neque vero Franciscus ille Patritius tantum id omnibus viribus egit, ne quis mortalium Aristotelem bonum fuisse virum crederet, sed & in seculi fere consuetudinem abiit, ut tanto quis habeatur doctior, quanto plura in Aristotelem euomere didicit conuitia. Et ego quidem, licet admodum mihi displiceant illorum mores, qui tum demum sapere sibi videntur, si contemnant Stagiritam; non tamen excu-

fare omnia ejus vitia volo, multo minus hoc a Te me impetraturum confido, ut Stagiritam inter viros vita & verbis philosophos, promereri locum concedas, postquam ipsi Socrati eum denegasti. Quod ad discipulos & sectatores tum Platonis tum Aristotelis attinet, vix quenquam illorum Philosophis, qui sunt & μέχρι τῦ πράττειν & μέχρι τῦ λέγειν annumerare audeo. Etenim eruditionis magis & doctrinæ gloria, quam vita integre pieque acta, illos honestauit. Ecce! quam liliberalis sim. Celeberrimos sapientiæ Antistites, philosophorum nomine indignos censeo. Sed tamen, nisi me omnia fallunt, in porticu ejusmodi me deprehensurum homines credo, qui te ipso judice doctrinæ suæ præceptiones, suis comprobarunt con-

firmaruntque moribus. Non omnes Stoicos hac laude dignos esse assero. Absit. Namque & in porticu multos fuisse, qui tum demum maximos philosophos virosque sapientes se credide-runt, si sapientem, ut Horatius ait, alerent barbam & pallio tegerentur, agnosco perlibenter. Scio, fuisse inter eos, qui nihil aliud egerunt, quam ut aliorum facunde accusarent vitia, intercutibus ipsi vitiis madentes, & ceteros homines desipere & insanire semper clamarunt, quibus tamen optimo jure accini poterat illud Venusini Vatis: *O! major tandem parcas insane minori.* Sed quosdam tamen, hanc ipsam Stoicorum tulisse sectam arbitror, qui veræ sapientiæ perfectæque & consummatæ virtutis exempla reliquerunr posteritati. Nihil de

Ze-

Zenone ſectæ conditore dicam, nihil de Epicteto, aliisque præſtantiſſimis viris: ſaltem triumuiros iſtos Catonem, Senecam, & Marcum Aurelium Antoninum Imperatorem, prodire nunc in ſcenam jubeo, veræ ſapientiæ magiſtros optimos, in quorum moribus, quod reprehendi poſſit, vix quenquam reperturum, arbitror. Et Marcus quidem Porcius Cato, Uticenſis ille, quem & Minorem vocat, ipſo Cicerone teſte, *ſanctiſſimus* fuit, omnibusque prope humanis *vitiis* imunis, & ad omnes virtutes magnus homo & excelſus, quin Velleio autore homo plane virtutiſimillimus, & *per omnia ingenio Diis quam hominibus propior.* Ecquis vero eſt, qui non ingenuam & apertam ejus indolem, & candorem ſingularem admire-

tur

tur? Crederes, naturam ipſam ſuas experiri voluiſſe vires, cum incredibili iſta & ſumma grauitate Catonis muniret pectus. Fuit enim illi ἦθος ἄτρεπτον καὶ ἀπαθὲς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσι. Hæc vero, qua præditus erat, ſtabilitas animi tanta fuit, ut nulla unquam vis & minæ, nulla injuria, nullius auctoritas vel ſuada, neque amicitia cujusquam, nulla vel ſpecies juris, nec res denique ulla, a propoſita ſemel ſententia ſuſceptoque conſilio abſtrahere eum potuerit aut dimouere. Jam vero de pietate Catonis quid dicam? Quam præclara ſunt, quæ tum ceteri in uniuerſum omnes, tum maxime Labienus apud Lucanum, hac de re dicunt? *Cui* inquit, *crediderim ſuperos arcana daturos? dicturosque magis quam ſancto vera Catoni? Certe vita tibi*

bi ſemper directa ſupernas ad leges, ſequerisque Deum. Et ut paucis multa complectar, quicquid ageret, quicquid ſuſciperet Cato, conſtitutum illi erat, rationis legibus obtemperare. *Hi mores, hæc duri immota Catonis ſecta fuit, ſeruare modum, finemque tenere naturamque ſequi.* Poſſem ire per ſingulas virtutes & demonſtrare, quam fuerit juſtitiæ cultor, & rigidi ſeruator honeſti, quam nullos in actus Catonis ſubrepſerit unquam, partemque tuleritſibi nata voluptas: poſſem inquam de caſtitate, de temperantia, de continentia, de forti & intrepido Catonis animo, & ceteris quibus immortale ſibi peperit decus, virtutibus multa diſſerere, niſi Iliada poſt Homerum componere, & vana opera, ejus viri canere

nere laudes viderer, quem nemo bonus unquam vituperauit. Fuit itaque Cato homo & philoſopha opera & philoſopha ſententia. Jam ad Senecam quod attinet, cui alterum a Catone dedi locum, ſunt ſane, qui ultra philoſophi eum euehunt ſortem, nec natum facile ullum, aut naſci poſſe contendunt, cum eo qui conferri poſſit, tantum abeſt ut præferri quis ei debeat. Utique ſcripta hujus viri, excelſum & ſupra omnem fortunam poſitum animum animum contemptorem voluptatum, delitiarum, honorum, divitiarum, animum fortem, imperterritum, in utraque fortuna conſtantiſſimum ſpirant, & certiſſimo arguunt documento. Scio quidem, ſæpius peſſimos mortalium, præclare admodum de virtute feciſſe verba: ſed vero & iſtud ſcio, mentem hominis quan-

quantumvis reconditam & abſtruſam, cum aliis ſignis quamplurimis, tum maxime ſermone & ſcriptis detegi ac prodi. Fallitur, fallitur quisquis putat, ſe dum loquitur aut ſcribit, animi ſui occulturum ad vitia aut virtutes propenſionem. Prodit ſe ubique, & dum quam diligentiſſime tegitur, quam maxime ſe prodit. In Seneca autem quam non ſincerum virtutis ſtudium ubique elucet? Sermo vegetus & calens, & ſummus qui ubique conſpicitur vigor, nonne idem comprobant? Cum enim animum, ut ille ait, ipſe habeat, animum facit. Sed vero & ipſam Senecæ vitam, ipſos mores, expendite. Quanta in eo fuit animi conſtantia? quam nunquam elatus fuit rebus ſecundis? & cum opibus fortunisque afflueret, quam

quam illis non aliter quam ad necessitatem usus est? Multi frugalitatis ac temperantiæ consecuti sunt laudem: sed ipsa rerum omnium inopia eos frugales esse jussit. Diuitem autem hominem frugalem esse, & coërcere voluptates, iisque ponere modum, tanto præclarius est, quanto difficilius in tanta rerum omnium abundantia, ad mala quæuis valde procliuis natura hominum, cohibetur, regiturue. Ita enim arbitror, non posse illustrius edi documentum virtutis, quam si quis nec efferatur rebus secundis, nec aduersis ita deprimatur ut animum abjiciat. Seneca vero non ridentis modo fortunæ non succubuit blanditiis, verum eadem animi firmitudine, infensæ sibi tela excepit. Cum patriæ, cognatis, amicis, plurima dicta

dicta ſalute, miſſus in exilium eſſet, non minus læto hilarique animo fuit, quam ſi inter amicorum cætus, aulico circumſeptus ſplendore, & magnis honorum titulis fulgens, viueret. Adeo perinde viro ſapientiſſimo fuit, gaudere fallacis fortunæ muneribus, & iisdem carere. Sed mortis forte victus eſt terrore! Quin hic demum apparuit, quantus vir eſſet Seneca. Cum enim amici, ut ex Tacito noſtis, a lachrymis ſibi non temperarent, Seneca modo ſermone, modo intentior in modum coercentis, ad firmitudinem eos reuocauit, rogitans: ubi præcepta ſapientiæ? ubi per tot annos meditata ratio aduerſum imminentia? & ſic placide, ut conuiua ſatur, liceat Horatii voce mihi uti, ex vita diſceſſit, ſuis præceptionibus, qui-

quibus ad virtutem erudiuerat alios, proprio exemplo, nouum concilians robur. Quod si vero nec Seneca, nec ullus philosophorum a te impetrauerit, ut vixisse eum credas sicuti docuit, Marcus tamen Aurelius Antoninus, ut mea fert opinio, suo jure hoc impetrabit. Namque quanti hunc ipsemet facias, non semel significasti, quin laudasti eum, si recte memini, & in exemplum proposuisti, in quod omnes, non Principes tantum, sed quotquot sapientiæ studiis consecrarunt animum, intueri ceu in speculum pulcherrimum, omnes, quæ in mortales unquam cadere possunt, virtutes exhibens, deceat. Et fuit tibi, ut hoc faceres, prægnans ratio. Nec illud mihi displicet, quod libros, quos, περὶ ἑαυτῦ πρὸς ἑαυτὸν scripsit, ceteris omni-

omnibus in hoc genere dubiam facere palmam censes. Habes in eo consentientes tecum gravissimos viros, qui jampridem intellexerunt, aut hisce Antonini effatis, sapientissimis utique, & recondita quadam vi pollentibus, aut nunquam alias adduci posse feroces mentes, ut improbos exuant mores, sapereque & secum morari discant. Hoc cum penitus tibi persuasum esse credam, non amplius dubito, quin hunc Imperatorem, sanctissimum, ut Julio Capitolino dicitur, grauissimum, ut Tertulliano audit, prudentissimum & philosophiæ plenum, ut Justiniano Imperatori appellitatur, vel ut alibi ab eodem Justiniano vocatur φιλοσοφώτατον, hoc est, ut cum veteri Nouellarum interprete loquar *Philosophissimum*, talem denini-

nique fuisse credas, quales sapientia omnes esse jubet. Nulla enim virtus dici aut intelligi potest, quæ non honestauit Antoninum. Julius Capitolinus dum eum ingenio clarum, placidumque, moribus clementem, sobritum præcipue, mitem, largum, alieni abstinentem, & omnia hæc *cum mensura & sine jactantia* fuisse dicit, dum eum in cunctis laudabilem & merito cum Numa Pompilio comparandum, vocauit; aliquid mihi dixisse videtur: sed omnes quas promeruit Antoninus, laudes, eum hisce verbis complexum esse, tantum abest ut credam, ut ne minimam quidem illarum partem, eum consecutum esse plane mihi persuadeam. Sed quid laudo Imperatorem, qui omni laude est superior, aut, quem laudare, idem

est

est ac rem probare velle, de qua nemo sanus unquam dubitauit. Hoc saltem addo, eum suo comprobasse exemplo istud Stoicorum effatum, sapientem omnia recte facere, adeoque & feliciter imperare. Quanta enim prudentia, quanta felicitate, in dispensandis gentium fatis, usus sit, & nemo ignorat, nec luculentissimæ, quibus ab omnibus ornatur, laudes, ignorare quenquam sinunt. Hic dicendi fecit finem Florinus, insimul rogitans, ut meam hac de re amplius explicarem mentem, & si quæ mihi se obtulissent dubia, cordate exponerem. Quare hunc in modum disserere cœpi; tuis, mi Florine, refragari jussis, religioni mihi duco. Multa quidem sunt, quæ me, quo minus aliquid adderem, deterrere poterant. Si enim de

illis

illis, quos laudasti, magnis utique viris, secus ac tu, sentiam, vix dubito, quin in eam ingressuri sitis sententiam, nihil aliud mihi constitutum esse, quam reprehendere summos philosophos, & de illorum aliquid detrahere gloria. Quam vero putidum sit, alios vituperando, aucupari gloriolam, non ignoro. Sin vero laudauero, iniquiorem forte in Socratem me fuisse putabitis, hominibus, Socrate multum inferioribus, tribuendo laudem, quam denegaueram ipsi. Sed geram tamen tibi morem, & quid sentiam, libere dicam. Platonem cathedrariis, ut cum Seneca supra vocasti, philosophis annumerandum esse, ipsemet judicasti. Sed temeritatis tuæ sine dubio grauissimas daturus esses pœnas, si & nostra ætas Bessariones ferret. Hi enim, post Georgi-

um Trapezuntium, primum inter calumniatores Platonis, te obtinere locum contenderent. Ego quidem ut in ipsa doctrina Platonis multa laudanda, multa redarguenda, arbitror: ita nec mores ejus culpabo nunc, nec tamen tales fuisse asseram, ut Socrate melior censeri debeat. Ad Aristotelem quod attinet, plane me tibi suffragantem habes. Quænam enim viri hujus, cui tantum philosophia debet, sint nostra ætate fata, neminem fugit, & tu ipse, mi Florine, qua es animi integritate, recte animadvertisti. Quanto rectius veteres isti, Cicero, Gellius, Macrobius, Seneca, Plutarchus, Quintilianus, & quotquot doctrina præstantes fuère viri, senserunt, quibus omnis rei humanæ peritissimus, bonarum artium antistes, summus in omni doctri-

na

na vir, ſummus philoſophus, philoſophorum doctiſſimus, audit, qui præſtantiſſimam in eo doctrinam fuiſſe, qui eum nihil ignoraſſe, quæ ſciri ex ſeculi conditione poterant, dicunt. Sed mores tamen ejus undiquaque innocentisſimos fuiſſe, non aſſeverauero: adeo turpes fuiſſe, ut nonnulli fingunt, plane abnuo. Aſt fauet ſibi obtrectandi libido, poſitumque ita in moribus eſt, nec laudibus nec obtrectationibus, modum ponere. De Stoicis quoque non adeo diſſentio. Quin ingenuam tuam laudo proboque indolem, quod, cum Stoicis præcipue te fauere videam, non tamen omnes iisdem prædítos fuiſſe virtutibus, agnoſcas, ipſeque fatearis. Ita enim eſt, ſi ulla philoſophorum familia, Stoica certe, ignauos homines, vanosque ſapientiæ fictæ

oſtentatores, aluit. Non una veterum hac de re legitur querela. Nec tamen abnuo, cordatos quosdam inter illos nunquam non vixiſſe viros: aſt, quos tu tantopere laudas, an ii fuerint, qui & tibi & multis aliis doctiſſimis viris videntur, ambigo. Zenonem ſectæ conditorem, prætermittis quidem, de ejus tamen virtute haud eſſe dubitandum, non obſcure innuis. Hujus vero accuratius vellem ſub examen revocari mores, cum & parens omnium Stoicorum ſit, & ceteri ſe illo longe inferiores reputauerint. Putaſne autem tot elogiis dignum eſſe Zenonem, quot ornatur? Minime gentiũ. Sane ut hoc euincam, ipſi libri ἐρωτικῆς τέχνης, ſiue, quos de arte amandi ſcripſit, itemque de Republica commentarii, haud contemnendum mihi

hi argumentum præbent. Etenim in hisce obſcœnas, turpes, vanas, ridiculasque pertractatas eſſe quæſtiones, veteribus æque ac recentioribus eſt obſervatum. Pertexit vaniſſimarum quæſtionum catalogum Athenæus, quem ſi & ego recitare vobis vellem, tuſſim vobis mouerem atque grauedinem; adeo ſunt frigidæ. Namque inter alias, & hanc affert: *πῶς ταῖς ἐπιχύσεσι χρηστέον, quomodo trullis vinariis ſit utendum?* Digna profecto res, quã tantus expediat philoſophus. Non me fugit, plures olim fuiſſe, quibus Zenonis nomen hæſit, ſed hoſce tamen libros, nõ alium quã Stoicæ ſectæ conditorem, agnoſcere parentem, certiſſimis euincere poſſum documentis. Arguantne itaque ejusmodi ſcripta, animum ſolida virtute imbutum, ipſimet judicate. Interim eun-

dem Zenonem ſumpto ſupercilio, ſua egregie diſſimulaſſe vitia, adſtrictaque & auſtera vivendi ratione, magnam virtutis ſibi conciliaſſe gloriam, non abnuo. Nec miror, eum caliginem offudiſſe Athenienſium mentibus, ut corona quoque aurea eum donarent, addita ratione: *quia vitam ſuam exemplar omnibus proponeret, conſentaneam verbis ac doctrinæ.* Multo minus miror, Antigonum Gonatam in Zenonis adeo raptum fuiſſe admirationem, ut de morte ejus certior factus exclamaret: *Quale theatrum perdidi.* Quam facile enim decipi homines, & in errorem induci poſſint, ſi vitia virtutis induant ſpeciem, non ignoratis, aut ſi ignoratis, ipſa vos hoc docebit experientia. Sed faceſſat Ze-

Zeno. Nec de Epictéto quicquam dicam, cum nec ipſe hoc a me exigas. Fateor tamen, ſi quis unquam philoſophus fuit, cujus accurate cum doctrina & verbis, vita moresque conſpirarunt, Epictetum hanc promereri laudem arbitror, certe prope ab iſta gloria, quæ ſumma utique eſt & excellens, eum abfuiſſe, plane judico atque contendo. Interim virtutes ejus, ut penitus mihi perſpectas & exploratas non defendam, cum pauca iſta quæ dē vita ejus nobis innotuerunt, non permittant, ut certi quid definire liceat. Contra quæ tu attuliſte veræ ſapientiæ & virtutis exempla, mi Florine, ejusmodi omnino ſunt, ut quæ adferri in contrariam ſententiam poſſint, haud pauca ſeſe mihi offerant. Catonem cumprimis adeo te laudaſſe,

ut nec meliorem a natura fingi posse, existimaueris, miror. Etenim si vel maxime tibi largiar, fuisse Catonem excelso animo & excellenti virtute virum, vitia tamen, quibus præditus erat, forte virtutibus non fuere minora. Moribus eum austerum admodum fuisse, omnes fatentur. Quin Horatius atrocem illi tribuit animum. Nam, *cuncta* inquit, *terrarum subacta, præter atrocem animum Catonis.* Sed hoc, ut ut laudis materiam aliis, nonnullis tamen reprehensionis argumentum præbet. Severitatem austeritatemque, si suis circumscribatur limitibus, non culpo. Sed si modum excedat, quis eam laudauerit? Ast audi, quid de Catone Valerius Maximus, atque Florus, memoriæ prodiderint. Fuisse enim, inquiunt, Ca-

Catonem moribus aliquantum asperum, ac plus quam par erat, & tempora quibus vixit, poscebant, austeriorem. Obseruatum quoque est prudentioribus, nocuisse Catonem reipublicæ, dicendo, tanquam in Platonis Politia, non tanquam in Romuli fæce sententias. Hoccine autem est viri prudentis? Laudo immotum animi robur, laudo constantiam, laudo seueritatem, sed si quis parum pensi habeat, deceatne nunc seuerum esse, an vero sit cedendum, requiratne hoc patriæ salus, ciuium incolumitas, illum omni ista laude, quam parere ejusmodi virtutes solent, indignum censeo. Virtus enim desinit esse virtus, nisi prudentia temperetur. Prudentiæ autẽ hoc præcipuum munus est, ut, quando immoto firmoque

esse animo deceat, quando cedendum sit aliis, quando seueritas, quando comitas induenda nos doceat. Sed est & aliud in hac Catonis austeritate, quod non minorem reprehensionem meretur. Etenim austerus non *alio* consilio, nisi me omnia fallunt, fuit, quam ut videretur austerus. Atque adeo ex ipsa austeritate gloriolam, vanam utique & perinanem captauit. Rem notam quidem vobis, sed quæ hoc aprime euincat, narrabo. Cum nimiam illam seueritatem ac rigorem in Catone animaduertisset & culpasset Curio, addens, quod in Asiam iter faceret, se gaudere, reuersum enim inde sperabat sedatiorem mansuetioremque futurum, tantum abest, ut monitis amici dederit locum Cato mitioresque induerit mores, ut

postea quoque in conuiuiis amicos se obseruare jusserit, si forte imprudens, Curionis dicto fidem faceret. Adeo Catonis intererat seuerum atque austerum videri! Potuitne autem turpior gloriæ vanæ consectatio cogitari? Fuisse itaque Catonem ambitiosum virum, & quod majus est, inepte ambitiosum intelligitis abunde. Socrate vero eo inferior fuit, quo callidius ille omnem tegere ambitionem didicerat. Accedebat enim in Catone iracundia, crassioris ambitionis haud infrequens comes. Non pronus quidē aut facilis ad irā erat, sed quod turpius omnino vitium est, semel commotus difficulter poterat placari, & cum incendebatur, ipse sibi temperare non poterat, quin iram conuitiis effunderet. Sane quidem in Scipionem Metellum,

quod uxorem antea ipſi deſponſatam, ſed poſt ſponſalia diremptа ſibi nuptam, duxiſſet, acerbis probris, uti noſtis, compoſitisque inuehebatur jambis. Quin Murænam, nullis adductus inimicitiis, nulla laceſſitus injuria, accuſauit: adeoque non odio inimicitiarum ad accuſandum eum, ſed ſtudio accuſandi ad inimicitias cum eo deſcendit, maledicique conuitiatoris inde promeruit titulum. Aſt aliis, inquis, virtutibus hæc vitia penſauit Cato. Sobrietate forte. Teſtem dabo Horatium: *narratur & priſci Catonis ſæpe mero caluiſſe virtus.* Aſt Poëta dixit. Quin dixit & idem Plutarchus, Catonem ita genio ſuo indulſiſſe referens, ut totas ſubinde noctes perpotando abſumeret. Ecce igitur egregium philoſophum tuum! homi-

minem imprudentem, inepte ambitiosum, injuriosum, conuitiatorem, iracundum, ebriosum. Ast laudauit tamen Catonem Lucanus. Laudauit quidem: sed meminisse te oportebat mi Florine, me, cum antea Aristophanis uterer auctoritate, nihil profeciſſe ad rei ſummam, quod Poëta eſſet. Sed laudarunt, inquis, Catonem & alii. Non abnuo. Aſt nec vitia ejus diſſimularunt. Quid vero? ſi quis ipſas illas virtutes quas deprædicarunt alii, virtutis nomine dignas eſſe inficiaretur? Ecquid enim in eo tantopere mirantur? Nihil magis puto, quam conſtantiam & firmitudinem animi; quæ maxime tũ eluxit, cum reipublicæ cauſa libere ſæpius ſententiam diceret. Recte quidem feciſſet, fateor, ſi ideo feciſſet quod

boni

boni ciuis hoc esse munus crederet. Aſt vero ſi impetu potius quam deliberato conſilio egit, ſi genio potius ſuo & indoli ad auſteritatem, & ſeueritatem procliui, & cedere neſciæ, obtemperauit, quam rectæ rationis præſcripto, omnia hæcce quantumuis præclara & egregia nobis videantur, ad ſplendida virtutum ſimulacra referre nullus dubito. Nunquam enim a me quis impetrabit, ut aliter ſentiam quã hunc demum ſapientem eſſe, qui unice ad rationis præſcriptum ſuas attemperat actiones, & in hoc unice intendit. Quicquid enim ſplendoris aut bonitatis virtus habet, hoc ex conſilio & fine ejus, qui præclari quid patrat, pendet. Jam equidem video, reſpondebat ad hæc Florinus, qualis Senecæ & Marco Antonino expectanda ſit

sit sententia, dum Catoni ipsi non parcis. Sed lubet tamen audire rationes quibus hoc evincas. Istæ, inquiebam, rationes non procul sunt arcessendæ: quin cuiuis penitius hæc consideranti, sunt obuiæ. Et Senecam quidem præstanti ingenio virum & singulari eruditione fuisse, nonnego. Quin ceteros Stoicos fere omnes, si ab Epicteto, & aliis nonnullis discesseris, superasse infinitis parasangis videtur. Placet mihi præcipue istud, quod a virtutum ostentatione, quæ ceteros fere omnes vexauit, qui rigidã & austeram vitæ rationem, præ se ferebant, plane alienus fuisse videatur, adeo ut Lucilium quoque suum adhortetur, ut asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi positum, & quicquid aliud

liud ambitioſorum peruerſa vita ſequitur, deuitaret. Intelligebat enim ceteros omnes qui adeo palam contemnebant opes, voluptates & delicias fugiebant, nihil aliud agere, quam ut ex ſorte a fortuna ſibi conceſſa, inopia videlicet & ſumma, quæ iſtos homines premebat, indigentia, ambitionis caperent materiam. Niſi forte & hic majori ambitione ceterorum ambitionem reprehenderit, ut Diogeni objectum fuit a Platone. Polypodis enim inſtar eſt ambitio, & in varias, quin infinitas, ſeſe vertit formas. Mox ſub ſordido latet pallio, mox purpura & auro fulgens incedit: ſi urat pauperem, paupertas ipſa gloriæ ſuppeditat argumentum: ſi diuitem vexet, in diuitiis ipſis quærit præſidium. Pauper diuitem modeſtum

ſtum eſſe negat: diues paupe-
rem ambitioſum vocat: ille
ne is videatur qui eſt, pau-
pertatem diuitiis potiorem, di-
cit: hic, ne latitare ſub ſordi-
do pallio ſuperbia videatur, opes
præoptat. Sed quis præſtabit,
ſplendido hocce tegumento non
ipſam voluptatem & auaritiam
tegi & occultari? Profundi enim
admodum ſunt vitiorũ receſſus,
& paucis explorati. Potuit enim
& Senecæ pectori iſta mortalium
inſediſſe labes: potuit & ille blan-
dientis fortunæ munere capi.
Nec ſapientiæ præceptis innu-
tritum eſſe, illum pœnitere pote-
rat, quippe quæ vitiis tegendis,
præclare admodum illi inſeruie-
bant. Si fortunam aduerſam ha-
buiſſet, ſi cum paupertate confli-
ctandum fuiſſet Senecæ, nemo
crede mihi opes, nemo aulicas
de-

delicias, magis fuiſſet execratu-
turus, nemo; in ſumma rerum
inopia magis fuiſſet beatus. Jam
cum fauentem propitiamque ſibi
fortunam habuit, ſcenæ inſerui-
endum fuit. Hinc præclara hæc-
ce effata: non ſe ſapiens indi-
gnum ullis fortuitis muneribus
putet: non abigat illa a ſe, ſed
abeuntia ſecurus proſequatur,
diuitias quidem ubi tutius for-
tuna deponet, quam ibi, unde ſi-
ne querela reddentis receptura
eſt? Vide igitur, quam callide
ſuo genio & ſuis cupiditatibus
philoſophiam attemperare didi-
cerit, ut in utraque fortuna, præ-
cipue deliciis affluens, ſapientis
tamen viri retinere poſſet fa-
mam. Aſt re ipſa tamen, inquis,
vili pendit, honores, diuitias, de-
licias aulicas. Tacitus ipſe hu-
jus rei locuples teſtis eſt, qui ve-

niſſe ad Neronem Senecam memorat, acceptasque omnes opes magno animo refudiſſe : jube, inquit, eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi : nec me in paupertatem ipſe detrudam : ſed traditis, quorum fulgore præſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum reuocabo. Et magnam, fateor, excelſi animi & veræ ſapientiæ, dediti, ſpeciem hæce præ ſe ferunt : multumque roboris habere videntur, ad refellendos eos qui Senecam ad oſtentationem ſaltem de diuitiarum & honorum contemptu multa locutum eſſe, cum inter cathedrarios, quos perſtringit, philoſophos, non ultimum forte ipſe mereatur locum, exiſtimant. Nec ego hac eum ornari gloria ægre fe-

fero: quo minus tamen omnem hæc mihi eximant dubitationem, quædam obstant. Etenim licet ignauis & effœminatis hominibus, res forte ardua & perdifficilis videatur, inter summas opes & varia ad voluptatem irritamenta, litare temperantiæ, frugalitatis & continentiæ, ceterarumque quæ cum voluptate pugnant, virtutum laudem mereri: homini tamen mediocri, ne dicam excellenti ingenio prædito, & sapientiæ famam denique æternam sibi conciliaturo, hoc quidem adeo non arduum aut difficile puto, ut potius sit facillimum. Rem altius repetam. Sunt nonnulli homines per naturam procliues ad ambitionem, alii, ad voluptatem, ad auaritiam alii: sed fieri tamen potest, ut simul ad omnia hæc ea vitia ferantur. Quid itaque vetat quo minus dicamus, Senecam &

& voluptatum pariter ac opum, ſimul tamen honorum fuiſſe cupidum: & ne ſe mutuo euerterent iſtæ cupidines, ita forte fuere temperatæ, ut voluptates languide, acrius opes, honores gloriamque acerrime concupiſceret. Hinc inter delicias aulicas, ſapientiæ gloria ſtimulatus, frugalitatis & temperantiæ facile conſequebatur laudem: opes dimittere graue videbatur, hinc iſta diuitiarum defenſio: aſt gloriæ cupiditas eo usque eum impulit, ut ſatius tandem duceret fortunarum, quam famæ, jacturam facere. Sed quid opus eſt ambagibus? Intellexit vir callidus a Nerone, ſi non æternum famæ ſuæ inurere dedecus vellet, non ſe poſſe fortunis, ſibi donatis, iterum ſpoliari. Facile itaque erat, magnifice de opibus

refundendis facere verba, cum nunquam id a Nerone permissum iri, probe sciret. Nihil igitur video, quod virtutem intemeratam Senecæ comprobet atque euincat. Voluptatibus, inquis, indixit bellum. Indixit: largior. Sed ut indiceret, gloriæ cupido jussit. Opes non curauit, pergis. Quin curauit, ut etiam defenderet: sed ita tamen, ut et hic ambitioni cuncta cederent. Ast liberalis fuit: Pisones enim, Senecasque & Memmios inter exempla decantatæ liberalitatis, affert Martialis. Fuit, non inficior, si liberalitas dicenda opum larga ad famam sapientiæ tuendam, dispensatio. Ast auaritiæ antea fuit damnatus. Ita est. Hæc secum non pugnant. Fuit diuitiarum cupidus, sed cupidior gloriæ. Huic ut litaret, vis erat inferenda illi

ad

ad auaritiam pronitati: hinc illa liberalitas. Aduerſam tamen æque ac ſecundam fortunam æquo tulit animo, nec exilium, nec mors, illum terruit. Nec iſtud nego. Sed ad exilium quod attinet, quo animo iſtud tulerit, neſcio. Ipſe non graue iſtud ſibi fuiſſe fatetur. Credat ergo qui volet. De morte res clara eſt. Sed Socratem cogitate. NonneSenecæ tanti fuiſſe putatis Socratis exemplum, ut ad eandem conſequendam fortitudinis gloriam, mortis non affici potuerit terrore? Nonne ad majorem ignominiam euitandam, aut ad exquiſitiores cruciatus effugiendos prompte erat moriendum? Quorſum in muliebres ſe ſoluiſſet ejulatus, aut nihil profuturas fudiſſet lacrymas? Quod ergo res ſecundæ non dederint præ-

præcipitem Senecam, indoli ſuæ ad ambitionem pronæ debuit, quod nec ſuccubuerit aduerſæ, ipſius fortunæ tribuendum benignitati, talia immittentis, quæ facile ferri poterant. Virtus & ſapientia, aut parum, aut nihil hic ſibi vendicant. Aſt ſcripta Senecæ te objeciſſe memini. Ea enim ſapientiam ejus, & virtutem, ſatis ſuperque euincere putas. Quin ingenium, doctrinam, dicendi facultatẽ ſingularem arguunt affatim, quicquid etiam dicant alii. Virtutem hinc minime colligere licet. Proditur animus verbis, non me id fugit. Sed ſcripta Senecæ accuratius lege. Videbis ipſum Senecam & ambitionem ſuam, & diuitiarum cupiditatem, & alia vitia, vel invitum prodere. Et ne te iſtud moueat, quod nulla unquam illi exprobrata ſint cri-

mi-

mina, ſcias velim, ingenio & judicio tanto fuiſſe Senecam, ut ne in crimina flagitiaque ſua erumperent vitia, haud difficulter ſe cohibere potuerit. Nec tamen ignorabis, adulterii reum eum peractum fuiſſe. Juliam enim Germanici filiam, in matrimonio Vinicii agentem, eum polluiſſe conſtat. Atque hæc illi cauſa exilii fuit. Non deſunt quidem ex ejus propugnatoribus, qui hoc in dubium uocant: ſed inficias tamen iſtud ire non audent, haud obſcuro documento, a veritate iſtud non adeo abhorrere. Ad Marcum demum Aurelium Antoninum, quod attinet, parum abeſt mi Florine, quin me plane tecum conſentientem habeas. Nec falleris, dum tanti me feciſſe hunc Imperatorem dicis, ut omnibus eum ad imitandum propoſuerim. Nec ſecus nunc ſentirem, niſi for-

te incidiſſem in aduerſaria doctiſſima doctiſſimi viri Caſparis Barthii, in quibus de Antonino noſtro ita cenſet, ut mendacem & jactabundum hominem fuiſſe, contendat. Talia eum de ſe jactitare, inquit, in libris quos de ſe ipſo ad ſe ipſum ſcripſit, quæ plane in hominum non ſunt poſita viribus. Hinc diligentius euoluere & ſcrutari haſce Antonini commentationes cœpi, & me non poſſe non Barthii ſuffragari ſententiæ, intellexi. Hoc ſaltem vobiſcum expendatis velim, poſſitne homo, Numinis quodam ſingulari munere non adjutus, omnem in cogitando vanitatem, curioſitatem, & malitiam declinare, vel, quod perinde eſt, nulla cogitatione a lege deflectere? poſſitne, inquam, homo adeo omnem exuere prauitatem, ut cogitationes ejus ſemper ſint ſimpli-

plices, placidæ, consentaneæ animali ad societatem nato, ac negligenti eorum quæ ad voluptatẽ & oblectationem faciunt, vacuo contentionis, inuidiæ, suspicionum, aliorumque, quæ si te animo agitasse fassus esses, pudore te suffundi oportuisset. Ego quidem, quoties diuinum diuini viri Mosis effatum, quo prauas omnes mortaliũ cogitationes ab ineunte infantia esse, diserte pronuntiat, mecum reputo, toties quin secus sentiã, facere neutiquam possum. Et nihilosecius Antoninus, dum alios nihil quod vanum, quod curiosum, quod malum sit, cogitare vult, se quoque id facere, aut facere posse, putat. Præstitit itaque hoc Antoninus, aut non præstitit. Illud nemo affirmabit, qui non Pelagii turpi errore se imbutum esse, hoc ipso quoque fateri velit. Hoc si asseras, secus do-

cuisse Antoninum quam vixit, palam est. Nec semel talia jactitat: semper & ubique ea inculcat, quæ si vera essent, eum aut hominem nudum fuisse, aut communi ista, quæ omnibus mortalibus adhæret, labe, infectum fuisse, profecto plane mihi persuadere non possem. Ex infinitis documentis unicum adhuc adducam. *Continenter*, inquit *te ipsum admone, nunc in mea est potestate, ut in animo hoc nihil sit malitiæ, nihil cupiditatis, nihil tumultus.* Parum est arroganti homini se omnium quæ in hominem unquã cadere possunt, vitiorum immunem profiteri, licet eum mentitum esse, nullus dubitem, ne quid arrogantiæ desit, addit: *hoc in sua esse potestate.* Nimirum & hic Stoicorum se prodit, furor dicam, an arrogantia, asserentium, fortunæ bona a Numine impetranda,

da, virtutem & æquitatem, ceteraque animi bona, a viribus ac facultatibus cujusque sumenda. Cicero ipse hac de re verba faciens, ullum mortalium, quod bonus vir esset, gratias Deo egisse unquam, negat: Jouemque maximum, inquit, ob eas res appellant, non quod nos justos, temperantes, sapientes, efficiat, sed quod saluos, incolumes, opulentos, copiosos: neque Herculi quisquam decumam vouit unquam, si sapiens factus esset. Seneca quoque tuus, mi Florine, ne magis pium eum credas, idem docet. Stultum est inquit, optare bonam mentem, cum possis a te impetrare. Et hosce quidẽ homines tu arrogãtes fuisse negas! Antoninus verocum gloriæ cupiditatem ubique execretur, suas tamen putide & inepte ipse decantare laudes, non erubescit. Hoccine itaque

eſt facere illa, quæ docemus? Itane cum doctrina conueniunt mores? Sed quorſum me abripit veritatis amor. Namque ad tuas, quibus eum huncce ſapientiæ & virtutis gradum, quem plerique illi vendicant, promereri, probas, rationes, ut nunc quicquam regeram, ſuperuacaneum duco. Laudari enim paſſim ab aliis ſcriptoribus Antoninum, quid mirum? Namque poteſt quis Hiſtoricorum facile promereri laudem, modo non peſſimus ſit, & virtuti palam indixiſſe bellum videatur. Nobis vero illud demonſtraſſe ſufficit, quod aliter vixerit, quam docuit: utut ceteroquin non negauerim, magnæ & excelſæ virtutis ſpeciem, ſemper huncce virum præ ſe tuliſſe, quæ imponere facile mortalibus, & Hiſtoriarum conditoribus inuidendas expri-

mere laudes potuit. Julio vero Capitolino, præcipuo rerum ab Antonino geſtarum & principi ſcriptori, adeo infrequens non eſt, aperte quoque falſa tradere. Namque in celebri iſta contra Marcomannos expeditione, Antoninum precibus ſuis Numini extorſiſſe pluuiam, dicit. Quis vero falſum hocce eſſe ignorat? Fulminatricis enim legionis, Chriſtianorum ſacris initiatæ, non Antonini precibus Numen pluuiam dedit. Sed qui craſſiori ſaltem Minerua hanc Capitolini Hiſtoriam perluſtrauerit, ſtatim deprehendet, eum amori in Antoninum ubique indulgere. Sed idem Julius tamen, diſſimulare non potuit, mitius ab Antonino habitam fuiſſe uxorem, grauiſſimis vitiis coopertam; & ad adulteriũ quoque ejus conniuiſſe. Vis rationem? hæc erat: *ſi uxo-*

rem dimittimus , reddamus & dotem. En! imperandi libidinem. Eundem sæpius quoque a populo reprehensum esse , & reipublicæ parum consuluisse constat , dũ permisit , ut multi, teste Capitolino , sub philosophorum specie, eandem vexarent. Sed hæc & alia lubens prætermitto , ne nodũ quod ajunt , in scirpo, quærere videar. Habes itaque Florine , quid de philosophis tuis , quos tu ut summos & omnium vitiorum expertes , adoras, censeam. Non aliam, inquiebat ad hæc Florinus, a te expectabam sententiam : sed nec expectare poteram. Cum enim nec Socratẽ illis annumerare dubites, qui aliter docent ,aliter viuunt, quid de ceteris poterat sperari ? Fore tamen credo, qui causã horum philosophorum agant , ne impune summos istos viros lacessiuisse vi-

videaris. Sane, ſi nec Socrates, nec Seneca, nec Cato, nec Antoninus, multo minus Plato & Ariſtoteles, veri tibi philoſophi ſiue ſapientes videntur, ubinam itaque terrarum philoſophos quærere licet? Namque recentiora ſecula protuliſſe viros, qui cum hiſce ſapientiæ Antiſtitibus conferri poſſint, vix mihi perſuadeo. Ante Socratem vero multo minus quisquam vixit, qui hoc nomine dignus ſit, cum in naturalium rerum contemplatione transegerint ætatem, de formandis autem fingendisque moribus, ſi Pythagoram demas, parum fuerint ſolliciti. Quid vero? Num forte Indorum Brachmanes, aut Gallorum Druidæ, aut Perſarum Magi, aut quocunque demum nomine veniunt Barbararum gentium philoſophi, hoc nomine digni ti-

 bi

bi videnrur ? Namque ſine hoc quidem tibi placeat , nihil aliud ſupereſt, quam ut neges , verum unquam philoſophum in ulla vixiſſe gente. Sed eo usque audaciæ te progreſſurum, non exiſtimo. Et ſi progrederer eo usque audaciæ, mi Flotine, (ita reſpondebam) rem tamen in me ſuſciperem probatu non adeo difficilem. Namque ut Brachmanes tuſ, aut Magi, aut Druidæ, haſce mihi extorqueant laudes quas denegaui Socrati , non eſt quod ſperes. Recentiores multo minus hoc a me obtinebunt, ſicut nec illi, qui ante Socratem literarum & philoſophiæ ſacris operati ſunt. Nec te, Florine, meæ refragaturum ſententiæ, arbitror , modo meas recte perceperis rationes. Sapientiam ſiue philoſophiam , qui diuinarum humanarumque rerum cogni-

gnitionem dixerunt, aliquid dixerunt: an majeſtatem ſapientiæ aſſecuti ſint, dubito. Ego ita arbitror, hunc demum ſapientis nomine dignum eſſe, qui non tantum ea omnia mente & cognitione ſua complectitur, quæ intelligi & cognoſci ab homine poſſunt, ſed & præcipue, qui ad rationis præſcriptum, mores ſuos tam accurate componit, ut nec dicta nec facta, multo minus cogitata, ab illo diſcedant unquam. Ita & Stoici ſuum diſinierunt ſapientem, a quo diſtinctum eſſe voluerunt philoſophum, ſed perperam, ut ego opinor. Licet enim Pythagoras, quæ hujus viri fuit modeſtia, recuſato ſapientis nomine, ut ſuperbo & arrogantiæ pleno, philoſophi inſigniri voluerit titulo: obtinuit tamen ſemper, ut philoſophorum venirent nomine, qui ante Pyhtagoram

ſapientes appellitati ſunt. Jam vero quod Stoici de ſuo ſapiente dixerunt, eum nusquam gentiũ terrarumue eſſe, neque fuiſſe, quid vetat, quo minus de philopho ſed vero & omnibus, quod dicunt, numeris abſoluto, dicamus. Etenim quis unquam mortalium, ad rectæ rationis legem, omnes ſuas actiones ita attemperauit, ut nunquam ab hoc deflexerit tramite? aut quis hoc facere poteſt? *Vel unicum ſi protuleris exemplum*, Florine, & victas dabo manus. Jam porro ex Stoicorum tibi conſtat diſciplina, ſapientem, quem & nos philoſophum vocamus, alium τέλειον eſſe, ſiue conſumãtum, alium προκόπτοντα, ſiue proficientẽ: proficiẽtiũ vero varia ſunt genera, prout aut procul ab iſta conſumãti philoſophi imagine, quis recedit, aut accedit ad eã propius. De Socrate ve-

vero ipſo, Zenone, Cleãthe, Chryſippo, ſectæ ſuæ Principibus, ita ſentiebant, ut eos neutiquam inter conſummatos, ſed inter προκόπτοντας ſiue proficientes, referrent. Namque & illos multis vitiis commaculatos conſperſoſque fuiſſe, tantum abeſt ut omnia exuerint, perlibenter agnoſcebant prudentiores. Hoc Stoici & vere & ſapienter. Quanto magis itaque nos ſanctiori quadam & divina diſciplina imbutos, & hinc humanæ naturæ infirmitatem, perpetuoque illi adhærentem originis labem, edoctos decebat, illud itidem asſerere, naturæ viribus ad perfectam iſtam conſummatamque ſapientiam & virtutem, peruenire neminem poſſe. Omnes itaque philoſophos, quotquot unquam fuerunt, inter προκόπτοντας ſiue proficientes refero: nec tamen cui-

cuiquam hoc ipso facio injuriam. Illud tamen inter eos intercedit discriminis, ut propius alii, alii magis procul a virtutis perfectæ imagine, absint. Nihilosecius tamen omnes qui sapientiã docent, ita illam docent, ut ad ejus leges omnes mores & actiones hominum accurate componi velint. Hoc vero dum ita ut par est, nemo illorum facit, omnes quidem in illorum classem, quorum cum doctrina non consentiunt mores, referre nullus dubito. Hic tamen rursus illos, ad quorũ doctrinam quam proxime accedunt mores, aut qui annituntur viribus omnibus, ut componant mores suos ad rationis leges, minime culpandos aut reprehendendos censeo. Contra vero qui magnifice de virtute verba faciunt, ipsi autem nunquam in animum inducunt vitia sua exue-

exuere, aut rationis præscripto obsequi, hi quidem illi sunt philosopha sententia & ignaua opera homines, quos merito antea sum execratus. Pessimi vero omnium sunt, qui ad summum virtutis fastigium se peruenisse, sibi persuadent, saltem prope ab eo se abesse, & hinc nihil aliud agunt, quam ut aliorum vitia facunde accusent, intercutibus, ut Gellii verbis sæpe laudatis, utar, vitiis ipsi madentes. Etenim hosce homines ambitione vexari palam est; ambitionis autem vitio, nullum grauius, nullum periculosius, nullum magis immedicabile esse, illi sciunt, qui vel primis quod ajunt labiis, hæc sacra attigerunt. Tam varias enim assumit formas, quod & antea jam indicaui, ut agnoscatur quam difficillime, longe difficilius autem patiatur medelam sibi afferri. Quæ ergo de Socrate, Seneca, Catone, & Marco Aurelio, aliisque philosophis disputaui, a vobis ita capi velim: omnes hosce viros ingenii & eruditionis laude florentissimos, non tamen virtutis & sapientiæ consummatæ fuisse contendo: & id inde euinco, quod vitiorum non plane fuerint immunes. Largietur hoc, quicunque est sanæ mentis. Posidonius Stoicus Socratem magnos progressus fecisse, nec longe a vertice constitisse dicit: in perfectæ virtutis abiisse exemplum, asserere non

non audet. Omnes ergo fuere saltem προκόπτοντες. Ad quam vero τῶν προκοπτόντων pertinuerint classem, ipsimet judicate. Sane omni opera eos allaborasse ut consentirent cum doctrina mores, non negauero: sed annon ambitio nimia quandoque illos vexauerit, æquus existimator harum rerum, facile videbit. Nihil de gloria horum virorum detractum cupio: nec tamen vitia illorū laudare potui: sufficit me euicisse, & illos non fuisse tales, ut cum doctrina undiquaque conspirauerit vita: hoc enim mihi demonstrandum sumpseram. Si ita rem definias, inquiebat Florinus, non me tantum, sed cordatos quosuis facile tibi suffragantes habebis. Modo hosce, regerebam, habeam, cereros enim non curo. Recte quidem, istud facis, inquiebat Seuerus: sed ut finem imponamus sermoni tempus monet, quod me, credo & te, ad alia vocat. Quin & me, addebat Florinus, utut inuitum. Mihi vero, ad hæc regerebam, nihil optatius est, quam ejusmodi uobiscum miscere sermones: sed cum eos abrumpere vestra negotia grauissima jubeant, ingratissimus mortalium essem, si detinere vos ultra vellem. Interim propediem me utrumque vestrum hic denuo visurum spero, ut jucundioribus ejusmodi colloquiis, reficere fessam grauioribus curis mentem queamus.

FINIS.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Dialogus de moribus philosophorum

Jena 1695
N.libr. 74 b#Beibd.2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10601113-9
VD17 12:153880K